

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Vita Petri Canisii De Societate Iesv

Rader, Matthäus

Monachii, 1614

Libri Primi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70957](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70957)

DE VITA R.P.
PETRI CANISII

LIBER PRIMVS.

PATRIA, NATALIS,
EDVCATIO CANISII.

CAPVT I.

NON est obscurum mihi,
viros & re ipsa pios, & o-
pinione sanctitatis illu-
stres, de generis splendo-
re, maiorum ceris, familiae claritate
rogatos, vel ipso silentio nobilitatis
ornamenta dissimulasse, vel caelum
patriae loco indigetasse, vel auerso
sermone alia omnia respõdisse; cum
A parentum

parētum & propinquorum charitates omnes, vna religionis modestia, Christiq; amore commutassent. Sed non perinde alij de ijs, vt ipsi de se tacerunt; nam quantò studiosius illi domesticas laudes premere conati sunt, tantò curiosius cæteri peruestigarunt. Vt enim omnis insolens de se prædicatio fœdè sordet; ita modesta taciturnitas ignotum mirificè commendat, ac veluti publicum mundi sidus orbi terrarum spectādum proponit. Fuit Canisius inter suos bono loco natus, habuit parētes copiosos & consulares; præter nomen tamen nihil admodū ex ipso potuit cognosci. Ex fratre, cognatis, popularibus, aliisque, si quid de sanguine Canisij, & propinquitate quæreret, discendū fuit. Ergo Sicambris, (hodie Geldris) gente fortissima, & gentis vrbe principe, magnorum ingeniorum alumna ortus, Nouiomago patria, Theodoro Canisio auo, Iacobo patre,

*Theo-
rus Cani-
sius auus.*

tre, matre Ægidia Honuuingana (cuius maiores Siluaducis, Nouiomagum commigrarunt) iure poterat gloriari. Sed cum ad cælestis patriæ metam cogitationes suas omnes destinasset, oblitus terræ, sui, suorumque altius (vt illi) caput humanis exeruit. Iacobus primam ferè ætatem in cultu ingenij posuit; vnde comparata sibi magna eruditionis fama, iuris enim consultissimus erat, Lutetiâ Parisiorum euocatus, principis Lotharingiæ liberos ad omnem virtutis & doctrinæ laudem ac elegantiam cœpit informare; simul in consilium & vsum Reipub. adhibitus, serò tandem patriæ desiderio captus, impetrata missione ad Carolum Egmondanum Sicambrorum principem abiit, locumque inter primos Aulæ & Senatus proceres inuenit: quem ob Eloquentiæ & doctrinæ excellentiam, prouinciæ præses, grauissimis legationibus

*Iacobus
pater quæ
sirr.*

4 DE VITA P. CANISII

ad Christiani id temporis Imperij
Dominos, præfecit. Nouiomagi con-
sul nonùm ex ordine, & extra ordi-
nem, difficilioribus Reipub. tem-
poribus, duobus ipse Consulibus
consularis adiunctus, perpetuum
quodammodo magistratum gessit.
Hic ipse est Iacobus qui fæderis inter
Carolus V. O. M. Imperatorem, &
Guilielmum Sicambriæ, Cliuiæ, Iu-
liæ, & Montium principem, aliarũq;
præfecturarum toparcham, atq; or-
dines prouinciæ, potissimus auctor,
ac veluti pater patratus fuit. Multa
possent de vniuersa & numerosa Ca-
nisorum familia tradi, sed omissis
hisce, quæ vix nostra censerentur,
ad Petrum ipsum veniamus, quem
annus à Christo nato primus & vige-
simus post millesimum quingentesi-
mum, VIII. Idus Maij, qui D. Micha-
eli cælestium copiarum principi fa-
cer est, in lucem feliciter edidit, cum
Leo X. Pontificatum, imperium Ca-
rolus

*Natalis
Canisis.
CIC. ID. XXI*

LIBER PRIMVS CAP. I. §

rolus V. administraret. Teneram
 pueritiæ ætatem Nouiomagi in pri-
 mo literarum tirocinio, & virtutis
 rudimento posuit. Sæpius enim iam
 tum futuræ pietatis indicia prode-
 bat, cum non rarò, nocturnis horis,
 & diurnis sola, remotaque à strepitu
 familiæ captans loca, Numini suppli-
 cabundus, votis & precibus intentus
 deprehensus est. Horrente setis tu-
 nica tenerum corpusculum afflicta-
 uit. Iphis Orgiorum solennibus, in-
 ter lautas mensarum epulas accum-
 bens, à gustu vini pro debacchanti-
 um salute abstinuit. Erat Arnheimij
 *Reinolda, perquam honesta & reli-
 giosa vidua, quæ suis facultatibus Xe-
 nodochio transcriptis, id vnum stu-
 debat, vt omnia vitæ suæ studia vni
 Deo probaret; huic iter facienti, in-
 ter Neomagum & Arnhemium, De-
 us familiariter aperuit, quæ proximè
 secuturis annis tempestates rebus
 publicis imminerent, quæ principū

*Pietas Ca-
nisi pueri*

*Reinolda
Gatsciniū
de Canisio.
*Reinerā
sine Rein-
hardam
alij Secans*

diffidia, qui religionū errores, quanti bellorum turbines omnes Germanias, Galliasque, & potissimum Belgas essent oppressuri. His subiecit, armis utcūq; positis, religionem quoq; Catholicam per nouum religiosorū presbyterorū ordinem (Societatem nostram designabat) instauratum iri. Hęc oracula Numinis cum Reinolda in corona cognatorū exponeret, & inter ipsos propinquos Petrus Canisius tredecennis puer adstaret, Reinolda ad illum conuersa, humerosq; stantis permulcēs, Et hic, inquit, vnus ex illa familia Sacerdotum IESU erit, qui in sanandis Ecclesiæ vulneribus desudabit. Quæ omnia, quàm vera præfenserit, euenta docuere. Idem religiosa & nobilis virgo de Canisio, vt infra, & de Reinolda pluribus ostēdam, prædixit. Petrus adhuc in ephēbis ad politioris literaturæ elegantiam, & iuris diuini ac humani cognitionem comparādam, Coloniā Agrippinam

pinam profectus, doctorem vel domesticum, vt opinor, præceptorem, vel politiorum certè literarum & Eloquentiæ magistrum habuit primū

Nicolaum Eschium præbyterum; *Nicolai Eschij Virtus & cura de Canisio.*
 anno quippe CIO. IO. XXXIV. in album contubernij Montani inscriptus legitur.

Huic Eschio plurimum debuit virtus & innocentia Canisij, singulari studio ab illo custodita. de quo suo doctore, viro æterna memoria dignissimo, & omnium præceptorum exemplo hæc ipse Canisius in libro Confessionū, quem ad S. Augustini imitationē de seipso scripsit, denarrat. Ipsius enim verba, quod singularē spirent pietatem, & maiorem faciant fidē historiæ, placuit subscribere:

Ceterum (inquit) vt ad præceptorem, imò ad patrem Eschium reuertar, benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui talem tribuit tibi ad pietatem magistrum & hortatorem quotidianum, vt qui non mea, sed me, salutemq; me-

am amaret, & curaret sedulo. Hoc ipso ducte,
 displicebam mihi paulatim, ut rectius pla-
 cerem tibi Deus, quem adhuc parum cognos-
 cebam, minusq; timebam in illo flore iuuen-
 tutis. Illius consilia, mores, exempla, nouam
 veluti lucem inferebam oculis, & auribus
 meis. Illius auctoritate frangebam, & com-
 primebam precipites motus, ac vanos ardo-
 res adolescentiæ, illius familiaritate conten-
 tus, reliquas necessitudines & sodalitates fa-
 cile negligebam. Nullus (quod sciam) fuit
 mihi tum charior, ac coniunctior; tantum-
 que illius iudicio tribuebam, quantum à filio
 pater desideraret. Neque solum in confесси-
 one secreta me totum illi, & sæpè quidem ape-
 riebam, verum etiam prius quam nocte tu-
 bitum discederem, exponebam illi familiari
 colloquio (tanta erat fiducia) lapsus, inepti-
 as, & sordes animæ meæ, ut illi iudici rati-
 onem erratorum, ac transactæ diei redde-
 rem, ac si vellet etiam peccatorum aliquam
 luerem pœnam. Agnosco & reuerenter lau-
 do misericordiam tuam, quæ semper, & ubi-
 que vias meas prosperabat. O custos fidelis
 hominum,

hominū, & protector vitæ meæ Deus. Hunc virum Colonia velut alterum Ananiam ad me instituendum, tibiq; propius coniungendum (vt arbitror) certa prouidentia tuæ lege destinasti. Igitur ille pro me sollicitus esse pergebat, precabatur, flebat, benedicebat, præmonebat, vrgebat, atque scribebat. Et tum aliquando ab illo abessem diutius, iamq; in patria mihi plusculum indulgerem, ac laxiorem vitam amplexurus viderer, per illum ipsum ad me tum venientem, veluti dormientem filium excitasti, & negligentem corripuisti, & lapsurum erexisti, & imbecillem ad te reuocatum illius cura & opera in via tua confirmasti. Pungebat cor meum cum ex illo audirem & discerem huiusmodi sententias: Seruire Deo regnare est. Sola salus seruire Deo; sunt cætera fraudes. Si Christum bene scis, satis est, si cætera nescis. Idem prudenter hoc agebat, vt quotidie caput ex 4. Euangelijs vnum legerem, & in eo sententiam illustrem eodem die subinde meditandam exciperem, memoriaq; tenerem. Accedebat & alia piorum authorum lectio,

per quos de timore & amore tuo me commo-
 nuisti. Nec minus iuuabar sanctorum ho-
 minum propositis exemplis, & inspectis
 historiis, in quibus saepe versabar. Hinc
 mea fides, & spes ad meliora spectanda exci-
 tabatur: Hinc mundi amor, & timor in a-
 nimo meo magis euilescerat: Hinc euangeli-
 ca tum praecepta, tum consilia mihi calcar for-
 tius, & desiderium impensius adiciebant.
 Praeuenisti me Domine misericordia tua,
 multisq; modis, ne peccarem grauius, prohi-
 buisti, & a lata via, quae mundi amatores ad
 perditionem abducit, pedes meos cohibuisti.
 Tibi gratias dicant omnes innocentes, & sancti
 tui, quod posueris super me manum tuam, &
 singularē meae salutis, vitaeq; curā habueris
 continēter illis praesertim annis, quibus ado-
 lescētes mundi blandimentis, carnisq; volup-
 tatibus dediti, dum à lege tua discedunt, se-
 ipsos perditum eunt, & in mille Sathanae la-
 queos incidunt, quamuis imprudentes, mor-
 bosq; saepe grauiores contrahunt, quàm quos
 tota deinde vita superare, & funditus euelle-
 re possint. Confiteor nomini tuo Deus, lumen
 & virtus

LIBER PRIMVS CAP. I. II

& virtus animæ meæ, qui pascis & regis me
 ab infantia meâ, & cui numerati sunt om-
 nes capilli capitis mei: gratias tibi ago de
 donis tuis, quæcunque in me, per me, &
 propter me operari dignatus es. Sub umbra
 quidem alarum tuarum die ac nocte prote-
 xisti, & quasi pupillam oculi tui me custo-
 diuisti, non secus ac aquila prouocans ad
 volandum pullos suos, & super eos voli-
 tans, quæ expandit alas suas, & assumens
 eos, portat in humeris suis. Tu omnes
 vias meas prouidisti, possedisti renes meos,
 suscepisti me de utero matris meæ, super
 viam inimicorum meorum extendisti ma-
 num tuam, & saluum me fecit non iusti-
 tiæ meæ, sed dextera & misericordia tua,
 cui sit omnis laus, & gloria in secula secu-
 lorum. Precor te Domine, fidelissime
 custos, & amator humani generis, quam
 tribuisti gratiam indigno puero mihi,
 eam multis alijs infunde, auge, perfice, Vota Ca-
 ut à mundi turbis, & periculis illis matu- nisti pro
 rē semoti, bonos, piosque præceptores habe- iuuentute.
 ant, quorum præceptis & exemplis adiuti,
 morum

*Obserua
adulescens*

*morum vitia potius, quàm barbarissimum
fugiant ac detestentur. Discant illi salutaria
magis, quàm vana, firma, non vaga sectari
studia, & mihi obseruent proprium scopum,
vt suo & aliorum commodo doctrina solida
rectè & conuenienter uti velint & possint,
primùm quidem ad nominis tui gloriam, cui
seruire debent omnia; deinde verò ad profe-
ctum Ecclesie tuæ, cui magis quàm patriæ,
amicis & parentibus gratificandum & ob-
sequendum est. Vides quantum Cani-
sius in Eschij disciplina ad virtutem
promouerit. Obtulit illi pater in spõ-
sam, virginem opibus pollètem, for-
ma præstantem, fortuna satuque no-
bilem, quam ille spe cælestium gau-
diorum, constanter repudiauit. O-
stendit illi parens Ecclesiasticos ho-
nores & opimas canonicorum con-
ditiones; sed Canisius iam tum glori-
am in gloriæ & opum contemptione
quærebat. Studia, post pueritiam, &
cælestis sapientia Canisio maximè
cordi erant, Philosophiæ tirocinium
posuit*

*Nuptias
repudiat.*

*Dat operã
Philosoph.*

posuit apud Ioannē Nouiomagum, cuius in Bedam extāt scholia de temporum ratione, & natura rerū commentationes, Apologeticus pro Areopagitæ libris, aliaq; de numeris. Sed hoc sidus, draconis cauda perstrictum, hæresi que occæcatum, & Coloniae extinctum, à sepultorum quoque Catholicorum societate exclusum est. Canisius in Philosophiæ spacijs tātos processus fecit, vti cum decimum nonum ætatis annum ageret, suprema Philosophiæ laurea in collegio Montano donaretur. Id locorum Canisius Andreae Bardevvici eruditi & clari V. contubernio utebatur, sensimque in doctorum virorum familiaritatem ingressus declamando, & quotidianis exercitationibus, cum dicendo, tum concionando non mediocrem eruditionis, facundiæ & pietatis famā cum apud alios eruditos collegit, tum præsertim apud Laurétium Surium, quem sibi

*Andreas
Bardevvicius post Eschium, vel cum Eschio hospes Canisii.*

*Laurenti-
um Suriū
à Luthero
auertit.*

sibi maximè conciliauit, cuique ma-
ximus deferendę impij Lutheri sectę
auctor fuit: cum quo postea familia-
rissimè vixit, & frequenter de san-
ctioris vitę disciplina ineunda, de re-
rum humanarum contemtionē, cæ-
lestiumque desiderio pertractauit.
Denique eò descenderunt ambo, vt
fugientia omnia fugienda, & æterna
sibi vnicè complectenda arbitraren-
tur, quod præclarè intelligerent,
summam vitæ esse breuē, spes mor-
taliū fragiles & inanes, vota incer-
ta, nisi in cælo defigerentur. Hæsit er-
go apud S. Brunonis cœnobium in
Carthusia Surius, nec Canisius de re
magis deliberabat, quàm de familia,
in qua cum operæ fructu, Ecclesiæ
emolumento, ad maiorem sempit-
terni Numinis laudem versaretur,
quam illi Deus hac via, quam
exponam, ostendit.

CANI-

CANISIUS A PETRO
FABRO SOCIETATI PRIMVS
E GERMANIA ADIUNGITVR.

CAPVT II.

Canisius decurso Coloniae Philo-
sophiae studio, caelestium litera-
rum mysteria mox ingredi, & sancti-
ori Theologiae operam omnem im-
pedere coepit. Ad quam rem feliciter
& commodius exequendam, studuit
omnia a se gaudia corporis remoue-
re; nuptiisque & coniugio in omnem vitam
renuntiare. Quae ob rem ipso die S. Mat-
thiae, cum annum ageret vndeicesimum
castimoniâ voto signauit, nec vnquam
postea resignauit; sed mente ad diui-
na translata in studio sapientiae, quam
purus, & a corporis vitiis liber animus
mirifice imbibit, miris modis profe-
cit. Venerat interea loci Moguntiam
Petrus Faber, è primo Sociorum de-
ceuiratu à Cardinale Alberto Archi-
episcopo Moguntino Spira euoca-
tus,

*Canisius
Castimo-
niam ado-
lescens vo-
uet.*

CIS. IC. XL.

*Petri Fab-
ri Virtus.*

CIS IC XLII

tus, ibique res memorabiles gerebat, ad indictū à Paulo III. Tridenti conciliū destinatus, quod per id tempus atrox inter maximos Christiani orbis principes Carolū Imperatorem, & Franciscum Galliaē regem, bellum exortum disturbavit, cum nusquam tutus viarum commeatus esset. Quæ causa fuit, quam obrem Petrum Fabrum apud se Cardinalis retineret, ut aliquid è voluminibus sacris publicè explanaret; qui mox cæleste psalmodum carmen Davidis cœpit in Academia Moguntina cum ingenti applausu explicare. Nec minus interim studij in rerum diuinarum contemplationem aliorumque salutem omni ratione expediendam contulit, cum alios exemplo & modestia vitæ, quæ maximum habet ad permouendum momentum, alios literis, alios familiari sermone ad virtutis laudē, rerum præsentium contemtionem, sui despicientiam, Christi amorē incitaret.

*Psalmos
exponit
Moguntia
Faber.*

citaret. Longè proinde lateque fama viri dilata, absentes etiam, vt solet, in sui admirationem rapiebat, quæ Canisium quoque Coloniae afflauit, tantoque videndi Fabri desiderio inflammavit, vti sibi tanti viri conspectum & congressum nullo modo negligendum putaret. Numinis igitur impulsu expeditus Moguntiam aduolat, seseque Fabro religiosis meditationibus imbuendum committit. in quibus tantum rerum diuinarum spiritum hausit, vt desertis omnibus studiorum præmijs, & speratis dudum honoribus abdicatus, totus in auctoritate Fabri esset, Deoque se, quantus quantus erat, & societati per prima vota, VIII. Idus Maij año salutis parte 1543 tertio & quadragesimo emanciparet. Quod ipse Canisius conceptis verbis, Romæ ex ipsius autographo exscriptis, & ad me transmissis, testatur, egoque lectori cognoscendum sub-
licio.

*Canisius
P. Fabri
conuenit.*

CICIOXLIII
 Notum Ca
 nisii.

IN NOMINE DOMINI. AMEN.

Anno 1543. die Apparitionis S. Michaelis, aut in octava Maii, qua dies mihi natalis est, tribuens initium anni 23. etatis meae, post maturam deliberationem, ego Petrus Canisius Nouiomagensis, voueo simpliciter Deo omnipotenti, B. Virgini Mariae, S. Michaeli Archangelo, & omnibus Sanctis, ex nunc me transiturum ad obedientiam Societatis, qua dicitur IESU Christi. similiter Domino Deo, & Sanctis eius, promitto firmiter & voueo, quod per diuinam gratiam velim etiam ex nunc actualem assumere paupertatem, nisi quatenus & quamdiu Praepositus dictae Soc. aut eius loco M. Petrus Faber impedierit, qui nunc dignatus est me in Probationem suae Societatis recipere. Voueo praeterea peregrinationem instituere ad limina SS. Apostolorum Petri & Pauli Romae, & hoc quamprimū, si non aliter determinauerit idem M. Petrus. Quod si in ordinem Societatis huius me non acceptari contingat, volo me tunc statim obligatum esse, secundum consilium ipsorum professorum

in eadem Societate, ad acceptandum protinus ordinem alium probatum in vita communi, & approbata obedientia. Atque hac omnia duntaxat propter honorem & amorem IESV Christi Domini nostri, deinde simul ad honorem & seruitium gloriosae Virginis Mariae, sancti quoque Michaelis, & omnium Sanctorum, in salutem animae meae. amen.

Sic praesenti manus meae subscriptione, sic & sumptione sanctissimi Corporis Christi perpetuo contestatum manere volo.

Modis omnibus oro simul & requiro, ut superiores mei me commoneant, corripiant, & ad haec obseruanda rigide compellant si forte (quod absit) contingat me conuerti retro. & meditari suffugium & excusationem ab omnium horum impletione.

Extat & Epistola Canisij Ioanni *Nicolaus*
 Busæo claro è Socijs viro inscripta, *Ser. in Montgunt. lib. 17.*

in qua de Fabro multa, & suo cum illo Moguntiaë congressu, quando ad Conradum apud Diui Christophoriædem parochum, quem Faber ex impura ad sanctam & religiosam vitam traduxerat, diuertit. Epistolam Nicolaus Serarius Moguntiaë historiæ inseruit. Fabrum porrò Canisius & præsentem & absentem tanti fecit, uti vix hominem, sed delapsum aliquem è superis cælitè veneraretur: quod ipsius Canisij literæ ad familiarem datæ, quando Moguntiaë cum Fabro versabatur, attestantur in hæc verba scriptæ: *Secundis ventis Moguntiam veni, virum quem quæsiui, si tamen vir est, & non potius angelus Domini, meo magno bono reperi; quo nec vidi, nec audiui doctiorem, profundiorēq; Theologum, aut tam illustris eximiaq; virtutis hominem; Illi nil æquè in votis est, ac Christo cooperari in salute animarum; nullum ex illius ore verbum, siue in usu, familiariq; congressione, siue dum mensæ accumbit, prodire audio,*

dio, nisi quod Dei honorem & pietatem so-
 net, neque tamen ob facundiam audientibus
 grauis aut molestus est. *Authoritatem tan-*
tam habuit, ut ei se spiritualiter informan-
dos multi religiosi, multi Episcopi, multi Do-
ctores tradiderint; inter quos est Cochleus
ipse, qui pro ipsius instructione gratias se
reddere pares unquam posse negat; Multi
Sacerdotes & cuiusuis Ordinis Ecclesiastici,
vel concubinas abiecerunt, vel seculum re-
iecerunt, aut à grauib; flagitiis ad frugem
meliorem eo adnitente ad laborantem se se re-
ceperunt. Quod ad me attinet, dici vix po-
test, quemadmodum exercitationibus illis
spiritualibus animũ meum ac sensus immu-
tari, mentem nouis caelestis gratiæ radijs col-
lustrari & nouo quodam me vigore affici
senserim sic ut & in corpus redundante di-
uina beneficentiæ copia totus corroborari,
atque in alium prorsus hominem
transformari vi-
derer.

22 DE VITA P. CANISII
COLONIAE FVNDAMENTA COLLEGII IACIT.

▲ PROPINQVIS VEXATUR.

CAPVT III.

CAnisius à Fabro Coloniam remissus, caelestes in pectore faces, ex ore Fabri haustas, secum detulit in ciuitatem, quas mox familiaribus suis, atque inde alijs atque alijs admouit, quibus multorum animos ad futuræ vitæ spem amoremque vehementer inflammavit. Ac primum omnium hospitem suum Andream Heerlæum Bardeuicium, Theologiæ candidatum, ad S. Gerionis Canonicum Societati mirificè conciliauit, & mox omnem B. Brunonis Carthusianorum familiam adeo sibi, Fabro & Socijs omnibus deuinxit, vti neque meliores tum Coloniae patronos, neque munificentiores

*Sementem
Virtutis
facit.*

centiores in se fautores nostri, quos Canisio Agrippinam redeunti Faber Socios adiunxerat, experirentur; quod Societati tum primum Coloniae per Canisium natae vehementer profuit, cum inopia patrum rerum ibi tum omnium egentium liberaliter succurrerunt. Ipse Prior Cœnobij Gerardus Hammontanus aduentum Fabri magnoperè desiderabat, vt ab eodem vitæ sanctioris præcepta cognosceret. Canisius interea Coloniae cum Alphonso Aluaro se totum in pauperum curam & officia charitatis non sine studiorum iacturâ effudit, vt hoc nomine à Fabro per literas fuerit dehortandus, & docendus, ita cum miseris tempus esse transmittendum, ne rebus maioribus & publicis idem subducatur; quærendos potius, quos in huiusmodi occupationibus sibi possint certis temporibus sufficere; cursum studiorum nec dum ad me-

*Cartusi-
anorū Co-
loniensiū
in primos
Societ. Pa-
tres libe-
ralitas.*

tam perductum, non esse abrum-
pendum, interiungi subinde pos-
se, non abiungi. Sed accidit interim,
vti voluntate Numinis Iacobus Ca-
nisij parens è statione vitæ euocare-
tur, & Petrus herciscundæ hæredita-
ti domum citatus, Neomagum veni-
ret. Quod vbi Faber (qui per eos dies
Louanio, vbi maximas res gerebat,
Coloniam venerat, vt nouale Patrũ
lustraret) sensit, cum Canisium præ-
sentẽ nõ offenderet, magnoperè mi-
rabatur, quid ei præter spẽ obuenis-
set. Postquam Patri funebria persol-
uere didicit, extemplo ad eum lite-
ras amoris & officij plenissimas expe-
diuit, in quarum exordio, eum de
morte patris æquo animo ferenda
solatus, monet, vt quamprimum Co-
loniam reuertatur. Canisius, vt erat
ad Fabri nutum factus, rebus vt cun-
que compositis, & bonis magnam
partem in pauperes tributis, Colo-
niam aduolat, quem acerrimæ no-

uercæ

uerca litera è vestigio consecuta in patriam reuocabant, quibus grauissimè querebatur, fundos paternos alienis erogatos; de hæreditate nondum plenè conuentum; illum à peregrino homine per speciem religionis ob spem prædæ circumuentum; à suis auulsum. rediret ad suos, matris orbitatem solaretur, notos & agnatos spe sua non destitueret; ignotos negligeret. Hæc & his plura, quæ ira & indignatio pleno thylaco suggererant, mater Canisij nouerca ad Fabrum. Faber Canisio recepto recreatus, ad nouercam ipse cum Canisio rescripsit, docuitq; se Canisio non fuisse bonorum in alienos partendorum auctorem, nec Petrum ad se, spe vllius cõmodi aut numi allectum, cum vterq; & tota Societas, in verba paupertatis iurarint. Non erit abs re partem longioris Epistolæ apponere, vnde spiritum & sapientiam Fabri discas.

B 5 VENE-

VENERANDA ET CHARIS-
SIMA IN CHRISTO
Domina.

*Petr. Fab-
ri litera ad
Canisi,
nouercam.*

M Petrum Canisium filium tibi quidem
semper haecenus charissimum, nunc
verò degenerem prorsus factum esse conque-
reris, idq; mea vnus opera factum arbitra-
ris. Ego contra, cum videam honestissimum
& optimum adolescentem firmissimo spiri-
tus & amoris glutino mihi coniunctissimum
ac vnum propè mentis ac voluntatis consen-
sione factum esse, non possum non ex animo
optima quaeq; illi velle & peroptare, vsq; eorut
propinquis eius & consanguineis omnibus,
quiduis me debere arbitrer. Consanguineos
dico non eos suntaxat, qui Christiana vni-
onis & Euangelica perfectionis vinculo sunt
deuincti, sed eos etiam, quos secundum car-
nem amicos & coniunctos habet. Hinc fit, vt
multum & frequenter Deo Opt. Max. sup-
plicem, ac preces fundam pro anima parentis
illius nuper in Christo defuncti, pro tua con-
solatione, pro liberis, propinquisq; vestris.

Ita

Ita ne verò inquires? Quid igitur est, quod
 M. Petrum à nobis auocasti, quem nobis præ-
 sentia sua consilio, adiumento, & consolatio-
 ni esse non ignorabas? Quid facias, obsecro,
 Christiana Domina, si ex vna parte videas
 Christum IESVM in ipsius mente & spiri-
 tuali profectu veluti deliciis quibusdam per-
 frui, atque conuiuiscere velle? ex altera verò
 carnales amicos atq; propinquos in eius car-
 nali presentia, bonisq; fluxis & caducis glo-
 riarum modis omnibus percipere? Certè si mo-
 do æquum me hic arbitrum admittere ve-
 lis, consultius potui facere nihil quàm illum
 in spiritali suo studio adiutum velle, neque
 tamen in eo gloriam aliquam querere, &
 simul operam dare, ne ex eius fortunis
 vel teruntius vnus in meum usum con-
 uertatur. Questio, vt audio, tota est
 de rebus temporalibus, paucis curæ, quò
 nam anima M. Petri perueniat. Sed id
 grauitè & molestè multi ferunt, si quæ hæ-
 reditario iure illi obuenerunt, alienentur.
 Dolemus glebã à gleba disiungi. aximas vero
 nostras à suo conditore Deo, cui adhærescere
 summa

summa felicitatis, abstrahi, auelligi, non do-
lemus. Hoc autem, super quo vel emori cu-
pio, si haecenus, quod quidem sciam, illorū
temporalium bonorum quicquam in rem
meam cesserit. Fidelis Deus, qui hac in parte
me fidelem fecit, ut spero in gloriam suam,
ut ne quidem statuere queam gloriam pro-
priam in temporalibus. Cur ergo hic, inqui-
es, non illum id facere prohibes, quod scis no-
bis omnibus esse longè gratissimum? quan-
tum ille bonorum distraxerit, non mihi pe-
nitus est perspectum; neque tamen, ut libe-
rè, quod sentio, eloquar, eius factum impro-
bo. Quae enim alienare dicitur, ea in pios u-
sus conuersa esse intelligo, atque ita si verè
ratiocinari velimus, non tam alienata vi-
deri debent, quam proprio germanoq; posses-
sori Deo, cuius sunt omnia, quae huius orbis
finibus continentur, restituta. Et quod hic
crimen? quam secum aduexit supellectilem,
eam & apud ipsum & in ipsius esse potestate
scito. Aliud spectat hac paucorum congre-
gatio; alijs lucris nostra inhiat Societas,
quàm ut optet peritura, igneq; consumenda
aedificare.

si via per-
fectus assa-
hade, & de
qua habes,
& da pau-
peribus,
&c.

adificare. Cetera quæ de me sparguntur, uaniora esse sum ratus, quàm ut à uobis iis fides adhibenda esse uideatur, cum praesertim tales vos esse credam, qui & Deum timeatis, & de proximo non nisi bonum cogitare didiceritis. Nam quod me peregrinum & ignotum clamitât, non diffiteor, sum enim peregrinus, sicut omnes patres mei sum, in quâ peregrinus in terra prouincia huius & peregrinus ero in omni terra, ad quam me Dei bonitas deduxerit, quoad uixero. Nitor autem, & in hoc totus sum, ut possim fieri domesticus Dei, & ciuis Sanctorum.

Repressit his literis Faber importunitatem tum nouerce, tum cognatorum, sed ita, ut omnem mouerent lapidem, quo nostri Colonia pelle-
 rentur. Retenti tamen Canisius & Leonardus Kesselius, de quo ubi locus admonebit, plura referemus: atque hæc quarto & quadragesimo supra millesimum quingentesimum a-
 cta conijcio. Proximo, qui fuit quadragesimus quintus, à patriæ & patrimonij

Socij Colonia appelluntur.
 Leonardus Kesselius.

CIC 19XLIV

monij curis, Nouiomagum reuer-
sus, se penitus expediuit, ac deinceps
oblitus sanguinem & propinquos,
totum se Christo consecrauit.

STVDIA PROSEQUI-
TVR, SACRIS INITIATVR,
DOCET, CONCIONATVR,
legationes obit.

CAPVT IV.

ERat Canisius ingenio ad sublimi-
ora diuinarum rerum studia fa-
ctus; corporis & sui negligens, om-
niumque ferè alienarum à literis oc-
cupationum incuriosus, vti amant
esse, qui mente cælestia pertractant.
Attentissimus ad sacrorum oracu-
lorum interpretationes, patrum
sanctorum lucubrationes, senten-
tiarum in obscuris dictis varietatem
cõsensumque; cum auidissimis auri-
bus aliorum dictata hauriret, oculis
perlegeret, animo versaret, quereretur,
in vtram-

in vtramque partem disceptaret, ex quo magnas sibi eruditionis opes, ingentemq; thesaurum sapientię comparabat, quo postea ad condendos libros egregiè vsus est. Honore prolytarum, qui dignitatis gradus in Academia est summo proximus, affectus, cœpit ingenij sui diuitias multis vigilijs & sudoribus collectas exponere, eademq; opera in Lyceo Montano Coloniae sacram Euangelij historiam explanare, & sacrarum literarũ auditoribus in Academia Pauli Epistolam Timotheo inscriptã enarrare, simulq; in æde sacra ad populum patria lingua pro concione verba facere. Hoc ipso ferè tempore sacris ritè initiatus, Coloniae in cœnobio Nazarethano primùm Deo, summo cum pietatis sensu operatus est. De loco ipse Canisius literis suis testatus est, cū scripsit: *Cum ex Moguntia Coloniae rediissem, iamq; sacerdos per Catholicum Episcopum ordinatus essem, primum*
verò

verò sacrum in cœnobio Nazareth obtulit
 Domino; cœpi quosdam è nostris alere. &c.
 Ordines omnes Colonia, non Moguntia sus-
 cepit, ut ipsemet notavit: Ibidem, inquit,
 (loquitur de Colonia) primum sacra docere
 & concionari cœpi, tua suffultus gratia, nec
 alibi subdiaconus, diaconus & presbyter sum
 factus. Interim * Cyrilli sanctissimi &
 doctissimi Pontificis Alexadrini no-
 bilissima ingenij opera duobus dis-
 tincta voluminibus castigavit, edi-
 ditque, & alterum Sebastiano Ar-
 chiepiscopo Moguntino; alterum
 Theologiæ studiosis nuncupavit.
 Vti mihi Canisij plenum & inunda-
 tum sapientia pectus tanquam flu-
 men occurrat, suis antea aggeribus
 & cataractis clausum, quod repente
 velut cœlestibus auctum aquis, per-
 ruptis vndiquaque repagulorum &
 crepidinum claustris, ripisque infu-
 sum, per aperta camporum longè
 lateque restagnarit. Animaduertit hoc
 Claudius Iaius, vir inter primos Igna-
 tij

* Ex edit.

Melch.

Neufstani

tij commilitones de religione Catho-
lica in Italia, Boïca, Sueuia, Austria,
& Germania tota præclarè meritis,
cuius encomium apud Ribadenei-
ram in vita Ignatij cognosces; Hoc,
inquam cum Iaius animaduertisset,
Petrum adeo laboribus studiorum
immersum oppressumque, veritus,
ne æstu quamuis sanctarum & altissi-
marum occupationum abreptus, in
breuia & fyrtes deferretur, quod &
facilè fieri posse intelligebat, & factũ
non rarò ex patrum historiis memi-
nerat, Paræneticas ad Petrum ex
Vangionibus Wormatiã, vbi tum
Iaius morabatur, misit, quibus illum
post honoris accepti gratulationem
grauiter & religiosè monet, vt omnes
ingenij, linguæ, & calami labores in
solum Deum sine malo dolo & po-
pularis auræ captatione bona mente
referat, nec aliud inde spectet aut ex-
pectet, quàm Dei O.M. à quo omnia
acceperit, laudem, vbiq; propagan-
dam,

C dam,

dam, & hominum salutem omnibus studijs procurandam. Hortatur deinde, ne sic destineri se docēdi, concionandi, & scribendi munere potiatur, vt inde diuini spiritus vis detrimentum capiat, aut religiosi precandi & contemplandi officijs sua tempora detrahantur aut contrahantur.. Confirmat sententiam auctoritate S. Thomæ Aquinatis, egregij Christianæ disciplinæ Philosophi, quem ostendit nunquam ad munus docēdi, vel commentandi, vel scribendi, disputandūe accessisse, quin prius ad aras confugeret, & propitiati Numinis præsentem opem imploraret. Nihil certè suscipi, nihil profici posse arbitratus, absque nutu diuini adiumento, à quo omnia, quæ vquam benè fiūt, in genus humanum beneficia proficiscātur. Hac ratione Canisius nunc à Fabro à nimia pauperum cura retractus ad studia; nunc per Iaium à studijs ad vota & pias medita-

meditationes impulsus, mediam inter extrema viam ingredi discebat, vt ex consuetudine non longâ, cum Fabro, Bobadilla, Iaio, optimis vitæ, morum & virtutis magistris incredibile dictu sit, quantam sibi in rerum tractandarum vsu prudentiam peperit, quantum in diuinis lumen acceperit, quantum ex omnibus fructû reportarit; vti non solum moderatorum suorum similis, sed etiam par efficeretur. Iam apud Vbios Agrippinos in oculis & ore omnium virtus, eruditio, & matura quamuis in iuvene prudentia Canisij versabatur, cum ipsius Urbis & cathedræ supremum caput cœpit languere, & à recto Catholicæ religionis tramite in Lutheri & Buceri hæresiarcharum, & fidei, Numinis ac religionis desertorum (cū alter à S. Augustini, alter à S. Dominici castris pfugisset) sinistras partes inclinare, secumque subiectos in exitiû trahere. Hermannus Vueda is

*Optimâ
Virtutis
Magistrû
quantum
profint.*

*ct. 13.
XLIII.*

erat Archiepiscopus Agrippinus, & Imperij Romani septemuir, in cælestium literarum cognitione parum benè versatus, eoq̄ue insidiis veteratorum & hostium religionis antiquæ obnoxius, circumuentusq̄; Argentorato Bucerum, Melanchthonem cum Pistorio, Sartorio, & aliis Catholicæ Reipub. pestibus è Saxonia euocauit: vbi ille palam venena feralis sectæ spargere, & populo pro concione imponere, literatis edito Reformationum scripto (quod cum antididagemate tanquam antidoto Coloniensis Academiæ ad manus habemus) fucum facere tentauit, eoq̄ue loci res erat, vt cum Principe populus vniuersus in discrimen hæreseos veniret. Quod inter primos clarissimus & doctissimus vir Ioannes Gropperus sensit, & cum vniuerso Coloniensis Academiæ & Cleri concilio Canisium ad Leodiensem Antistitem aduersus nascentem sectæ flammam

flammam auxilium petitum legaue-
 runt. In qua functione cum diutius
 cogeretur Leodij propter rei graui-
 tatē herere, ne bonas horas otio trāf-
 mitteret, more Societatis interim
 Cathedras procurauit, & festis die-
 bus omnibus historiam Euangelicā
 frequentissima concione explicauit,
 sæpeq; eodem die in Episcopio, pa-
 ræciaque binas conciones habuit, a-
 liās etiam Ecclesiasticos à Decano ci-
 tatos ad officij munus exequendum
 hortatus. Testantur literæ Canisij ad
 Leonardum Kesselium, primum Co-
 lon: Collegij præsidē, quibus docet;
 ipso Natali Christi coactum ab Epi-
 scopo, qui fuit Georgius Austrius Ma-
 ximiliani Romani nominis primi fi-
 lius, ex tempore de rebus diuinis a-
 pud ipsum & aulicos verba facere;
 singularique amoris significatione
 tractatum, ad mensamq; adhibitum.
 Coloniam vbi confecto feliciter ne-
 gotio redijt, illico ab iisdem ad Caro-

*Alter a le-
gatio com-
missa Ca-
nasia.*

*Gropperus
Cardina-
lis.*

lum Quintum in castra super eodem negotio mittitur, quod ipse in confessionis libro de se, & annales Collegij Coloniensis testantur. Carolus sacrum ordinem Clericorum Coloniensium cum Academicis, citato ad causam dicendam Hermanno, in tutelam recipit, & contra Pseudoepiscopum auxilia pollicetur cum aduersarij eundem defendendum suscepissent. Effectumque ut anno cio. io. XLVII, a summo Pontifice exauctoratus & proscribitur honorem & tiaram Adulpho Schauenburgio cesserit. Gropperus ob fidem & operam Romanæ Ecclesiæ strenuè nauatam, nihilminus suspicatus Friderici Bonnensis Præsulis Hermanni fratris, sedem iussus occupare, demum etiam in sacrum purpuratorum Romæ Patrum consilium à Paulo IV. adscitus est, vir amplissimus, & quo affectus est, honore dignissimus, atque in profligata morum disciplina, cum omnium admiratione

ne

ne aufusse sanctus, quando in suo
 conclavi ancillam, dum lecto stra-
 gula imponeret, deprehensam mox
 exturbauit, & lectum ipsum per fene-
 strā cubiculi contactu fæmine quasi
 pollutum inquinatumq; in viam de-
 iecit. Cuius insignem encomiasten
 egit Surius, cum de Hermanni ex-
 auctoratione narrans res anni cio.
 io. XLVII. tractaret. Canisius dum in
 castris apud Carolum, Coloniensi-
 um causam vrget, in Othonis simul
 Cardinalis & Pontificis Augustani fa-
 miliaritatem, magno optimi Princi-
 pis vsu venit, à quo, post obitam Co-
 loniensem legationem, cum Clau-
 dio Iaio ad concilium Tridentinum,
 anno Christi cio. io. XLVII. cum ipse
 vi. & vicesimum ageret, est missus.
 Cupiebant iam pridem vehementer
 Academici Agrippini Canisium secū
 retinere; sed cum is iam diu Societa-
 ti iuratus, in suorum se maiorum au-
 thoritate esse profiteretur, nec sine

*Gropperi
 Virtus &
 castimo-
 nia*

illorum permissu Coloniae degere posse affirmaret, consilium Academicum literas ad Bobadillam proretinendo Canisio dedit, ex quarum sententia facile potest intelligi, quid de Canisij spe & eruditione senserint: subijcerem verba nisi ad alia prope-rarem. Enimvero eum per orbem Christianum Societatis opera magno-pere à Pontificibus, Regibus, & Rebus publicis desideraretur, in tanta sociorum paucitate visum est Canisium auocare, vbi utilius operam collocaret; praesertim cum ea tempestate Patrum in ea ciuitate praesentia parum grata videretur; & socios Canisij, senatus edicto, quod à Canisij propinquis odium in nos, propter ipsum Canisium esset excitatum, tantum non proscripsisset; iamque Alphonsus Salmeron in Hispaniam esset reuocatus, Bobadillam iam ante inde profecto; solo Leonardo Kesselio ibi relicto, qui caelesti potius quam humana

*Leonardus
Kesselius
Vir diuini-
mus.*

mana ope Societatis nomen ibi re-
tinuit, & societatem ipsam postremò
cum ingenti fructu Reipub. restituit.

Canisius, vti narrare cœperam, ad
Othonem reuersus, ab eodem cum
Wolfgango Remio Præposito Augu-
stanae Ecclesiae Tridentum ad san-
ctissimum Patrum concilium mitti-
tur: vbi se cum Claudio Iaio Othonis
legato coniunxit, & cum eodem Bo-
noniam, quo sanctus Pontificum se-
natus diuerterat, se contulit, ibique
publicè in maximo Patrum consensu
sententiam dixit, quæ ex ipsius Cani-
sij tabulis exscripsi. Reliquas eiusdè
legationes à summo orbis Christiani
præsidente imperatas suo loco expone-
mus.

*Tertia à
Canisio
Legatio or-
bita.*

CIO. IO.
XVII.

ROMAM VENIT, INDE
IN SICILIAM, ET ROMA

*Primus
Canisij in
urbem ad-
uentus.*

RVRVS IN GERMANIAM

atq; Ingolstadium.

CAPVT V.

Concilio intermisso magis quàm
C. 5 dimis-

MD. IX.
XLVII.

dimisso, Canisius cum Iacobo Lainefio Florentiam adiit, vbi reliquam ætatem ad septembrem vsq; transegit; Inde ab Ignatio Societatis auctore & Præside Romæ euocatus, diuino planè se gaudio delibutum scribit, quod sibi vrbs tam copioso, tot sanctissimorū Christi athletharū sanguine purpuratæ copia visendæ esset facta. Traduxit Romæ menses ferè quinq; quibus in omnibus se religionis nostræ asceticis magno animi ardore exercuit. Mense Februario in euntis anni MD. IX. XLVIII. destinatus in Siciliam cum Hieronymo Domenicho Valentino, Hieronymo Natali Hispanis, Andrea Frusio Gallo, Benedicto Palmio Italo, & aliis claris Societatis nostræ luminibus, cum fausta Pont. Max. Paulo III. apud quem Canisius publicè dixit, appreciatione periculosa nauigatione vsus Messanam appulit. Collegij Marmertini primum egit Rectorem Hierony-

ronymus Natalis, Rhetorem Canifi- CIC. 10. LIX
 usin Lyceo, Oratorem in templo; ex
 vtriusq; auditoribus magnum ope-
 rafructum retulit. Reuocatus anno
 insequenti Romam, solenni voto- Secundum
 rum quatuor summorum nuncupa- in Urbem
 tione se totum vsu & mancipio Deo aduentus
 & Societati consecrauit. Canisus.

Eodem anno Guilielmus magnus
 Boiorum princeps Alberti parens, Guiliel-
 Guilielmi superstitis auus, proauus mus Boio-
 Maximiliani hodie Boicæ imperan- rū princeps
 tis, fama Societatis ad se perlata, pu- Maximi-
 tauit è re suorum fore, si Patres in lian. pro-
 Boica ad luporum rabiem passim uus, Soci-
 grassantium arcendam collocaret. os vocat in
 Fremebant enim circum ouilia Boicam.
 Christi immanes feræ, & magnam
 Germaniæ partem inuaserant, fœ-
 dumq; in modū lacerabant. Iam Pro-
 uinciæ Saxonum, Intuergonum,
 Vessonum, Sennonū, Incrionū, qui
 sunt hodie Wirtébergenses, Brūsvi-
 censes, Brandenburgenses, Hessi, alio-
 rumq;

rumque Germaniæ cum Belgis populorum magnam labem acceperant. Liberas ciuitates maximã partem eadem pestis occuparat, Austria laborabat, Boica nutabat, & iam anceps hærebat in quam se partem inclinaret. Quod, vt dixi, cum Guilielmi pietas sentiret, amans suæ gentis & salutis publicæ, per Leonardum Eckium virum eloquentia & sapientia præpollentem, eo nomine Romam missum, petiuit à summo Pontifice & Ignatio auxiliares copias, quibus hostium vim à suis defenderet. Missi auxiliatum Claudius Iaius, qui priore anno Ingolstadij litteras sanctiores explicarat, Viennamq; abierat; Alphonfus Salmeron, & Canisius noster, qui (cum ex Italia reuerteretur) ad supremum doctrinæ gradum admotus, Bononiæ Theologiæ Doctor proclamatus est. Guilielmus præsentibus amicissimè complexus, omnes Ingolstadium

*Canisius
Theologia
Doctor creatur.*

M.D. XLIX.

um

um ad sacrarum literarum doctrinā
 instaurandam, hæreticorum prauitate
 concussam misit. vbi Salmeron
 D. Pauli epistolas, Claudius Daudis
 Psalmos explicauit, Canisius Petri
 Lombardi sententias ad docendira-
 tionem redactas illustrauit. Sed Al-
 phonſus Salmeron in Italiam intra
 annū reuocatus, Nicolaum Gauda-
 num habuit successorem. Claudius
 Viennam Austriae iussus repetijt, vir
 omnium existimatione sanctus, qui
 Tergestinum Pontificatum sibi dela-
 tum ingenti animo repudiauit. In-
 golstadij non diu moratus diuturnā
 imò sempiternam sui memoriam a-
 nimis hominum infixit. recognosca-
 mus Academiae Ingolstadianæ tabu-
 lam inter monumenta annalium ser-
 uatam de Claudio ita loquentem:
*Claudium Iayum Allobrogem fuisse, & do-
 ctorem ac Professore, & de Societate IESV
 restatur monumentum, quod illi in Schola
 sua posuere Theologi, quorum testimonium*
tanti

*Def. cerāt
 a fide Ioan-
 nes Peffen-
 dorfer, &
 anno MD.
 ID. XXV. ta-
 bula Aca-
 demica
 demonstrat.
 Balthassar
 Hiebmaier
 Pacimon-
 tanus MD.
 ID. XXIII.
 Vienna
 exustus
 MD. ID. XXVI
 Gerion Sei-
 ler, & Phi-
 lippus Ap-
 pianus Pe-
 tri filius,
 de quibus
 Rottma-
 rus in An-
 nalibus.
 Elogium
 Claudij
 Iaj.
 Ex Anna-
 lib. publi-
 cis Acade-
 mie Ingol-
 stadianæ.*

tanti apud me est, ut omnibus actis, & scri-
 ptis anteferam. Placidissimorum perhibetur
 morum fuisse, ut qui non solum eruditione
 excelluerit, sed & pietate, & cum pietate do-
 ctrinam, & cum doctrina parem coniunxe-
 rit pietatem; atque adeo, ut si quisquam ali-
 us in nostra Academia, certe ille cum apud
 infimos mediosq; tum etiam summos & pru-
 dentissimos, certam quasi sanctitatis opini-
 onē sibi comparavit. Hunc nos supra lau-
 dauimus optima Canisio præcepta
 docendi viuendiq; præscribentem,
 ut hoc minus mirere, qua via Canisi-
 us profecerit, & per quos ad virtutis
 culmen prouectus sit, cum eiusmodi
 virtutis duces secutus est. Quod por-
 rò ipse Canisius, Ingolstadij dum sa-
 cras in Academia literas tractaret,
 populum pro concione doceret, su-
 premū Academiae magistratum, Re-
 ctor nouo more gereret, encomium
 promeruerit, loquantur ipsa Acade-
 miæ Ingolstadianæ monumenta, in
 quibus præter alia hæc lego:

Sed

Sed ad propositum & incomparabilem virum Petrum Canisium diuerto, cui tamen Encomiasticum minimè polliceor, sed id tantum præstiturum, ut eum ab obliuione apud posteros vindicem, & is qualemcumq; inter Theologos possit habere locum. Dicam quod sentio: Vir est diuini propemodù ingenij & eruditionis incomparabilis, Philosophus eximius; quod illi penè cum omnibus patribus de Societate cõmune est, Theologus profundus, & lectionis infinita, quod cū plurimis; & quod illi neq; omnino cum multis, neq; omnino paucis est cõmune, Orator valde eloquens, Ecclesiastes pariter grauis & iucundus. Et rursū: In eo deniq; pietatis & eruditionis, vitæq; integritatis, omnisq; virtutis generis, quæ in eiusmodi virū cadere solent, quæ Ecclesiasticos ornāt & cõmendāt, illustre statuimus exēplū. Restituit ipse cū collegis suis Academiã loco suo & dignitati, cū post Eckiū lumē Academiæ & Germania solē, magnū adijisset discrimē religiõis, & ingēs detrimētū post nefariã quorūdã in Academia defectionē accepisset. Hoc tamē citra veterū doctorū atq;

etiam

etiam ipsius Domini Eccij, Theologi & doctissimi, & in disputando religionemq; propugnando, felicissimi & fortissimi Hectoris, iniuriam facile affirmarim, longè & elegantius, politiusq; & compendiosius nunc penè omnes tradi doceriq; literas, quàm apud maiores nostros fieri est solitum. Id quod ego sæculi potius illius barbariei, quæ in omnes scientias vim suam exercuit, quàm ipsis Doctoribus, quos acutè, subtiliter & doctè scripsisse & disputasse constat, tribuo.

QVIV VIENNÆ PROMOVERIT.

CAPVT VI.

15. 15. 11. **C**Anisius re benè gesta Ingolstadij vocatu Ferdinandi Imperatoris cum Nicolao Gaudano inde profectus Viennam properauit, vbi cœpta à Claudio Iaio & Lanoio Collegij Viennensis fundamenta absoluit, Ferdinando Cæsari pro concione Euangelium exposuit; Et cum non absque

absque vitæ discrimine regiam peteret, armatâ manu in aulam deduci Ferdinandus Canisium imperavit. In Academia sacra diuinæ legis mysteria interpretatus est, in quibus a deo copiosè Cæsari satis fecit, vt propter conceptam de Canisio non inane sanctimonix venerationē, Antistiti Viennensi extincto, non alium illo digniorem, quem sufficeret, iudicaret. Quare per legatum apud summum Pontificem omni ope contendit, vti Canisium vellet, juberet Viennæ Pontificem esse: non esse ea tempestate commodiorem, nec ijs temporib⁹ opportuniorem, qui improborum hominum omnia contra fidem Romanam molientium conatibus voce, calamo, & virtutum studio possit obniti. Qua de re luculentum in vita Ignatij testimonium Ribadeneira dicit: *Anno, inquit, MD.LIII. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atq; sapi-*

D entia

entia laude in nostra Societate præstantem, ac remq; fidei Catholicæ aduersus hæreticos defensorem, optauit creari Episcopum Viennensem. Videbat enim eum in ipsa ciuitate Vienna, tum per uniuersam Austriam hæreson pestē impune grassari: & pastore sanctissimo atq; vigilante opus esse, qui à Christi grege luporum passim scruentium rabiem arceret. Cum igitur à Pontifice Iulio III. hoc Ferdinandus Rex summis precibus contenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, ut si ille probaret, quod Rex petebat, id ipse concederet. Negauit Ignatius id ex usu ac commodo Societatis fieri posse. Adhibite sunt omnes machinæ ad expugnandum illius animum, sed frustra: mansit enim semper in sententia, nec se ab illa ullis rationibus deduci passus est.

Eiusdem Ferdinandi imperio Rudimenta doctrinæ Christianæ Canisius conscripsit, & in lucē, sine sui nominis, quod modestiæ causa fecerat, ambitione, auctoritate tamē Cæsaris euulgauit (summam doctrinæ Christianæ

ftianæ dixit) quæ res mirè oculos ad-
 uersariorū torfit, & multo grauius a-
 nimos vulnerauit, cum suas errorum
 technas, & strophas impietatis, quib⁹
 simplici ætati populoq; illudere cō-
 fuerant, aperiri & in lucē prolatas ri-
 deri damnariq; senserunt. Proinde o-
 mnes certatim velut ad vnā eandēq;
 metam collineare, & impetū in salu-
 berrimū Canisij doctrinæ Catholicæ
 cōpendiū facere, ac omni vi conuel-
 lere conari, vti Cæsaris impulsu co-
 actus fuerit Canisius opus suū augere,
 & testimoniis patrū fulcire, & pro pri-
 ma ætate ex ipsa epitome epitomen
 cōcinnare, nomēq; suū Catechismo
 præfigere. Quod ipse Canisius epistola
 suæ catechesi præfixa lectorique in-
 scripta testatur. Sed multo illustrius
 & ampli⁹ est ipsius Ferdinandi Cæsaris
 edictū, Viennæ anno priore pro hu-
 ius libri auctoritate, & ipso Canisio,
 & Catholicæ pietatis studio proposi-
 tū, quod huiusmodi Hendecasylla-
 bus commendat.

*Vis cognoscere, Christiane lector,
 Quid sincera fides tua exigat, vel
 Optet? hunc legito usq; & usq; librum,
 Quem nunc Rex tibi Ferdinandus ipse
 Laudauit, tibi quo foret vel ista
 Consultum ratione, ne perires.
 Quod si verius ipse vis probare,
 Edictum poteris videre Regis.*

EDICTVM CÆSAREÆ
 MAIESTATIS.

Ferdinandus diuina fauente clementia
 electus Romanorum Imperator semper
 Augustus, ac Germania, Hungaria, Bohe-
 mia, Dalmatia, Croatia, Sclauonia, &c.
 Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Au-
 stria, Dux Burgundia, &c. Marchio Mora-
 uia, &c. Comes Tyrolis, &c. Vniuersis &
 singulis fidelibus nostris, tam Ecclesiasticis
 quam Secularibus, Prelatis, Comitibus, Ba-
 ronibus, Dominis, Militibus, Clientibus,
 Capitaneis, Marschalcis, Prouinciarum præ-
 sidibus, Vicedominis, Præfectis, Burggrau-
 is,

is, Officialibus, Iudicibus, Burgimagistris,
 Consulibus, & Communitatibus, omnibusq;
 aliis & singulis subditis, & fidelibus nostris
 Prouinciarũ nostrarum, cuiuscunq; gradus,
 status, ordinis, conditionis, & dignitatis ex-
 titerint gratiam nostram Casaream, & om-
 ne bonum. Magno cum animi nostri mæro-
 re perpendimus & videmus, quibus hodie
 quantisq; motibus & periculis orbis Christi-
 anus undiq; concutiatur: potissimum verò
 miserandus ille status neglecta adeoq; con-
 temta passim religionis saepe multumq; nos
 & pios omnes decruciat: Qua quidem reli-
 gione, ut nihil est sanctius in terris, ita præ-
 clarius ac firmitus Reipub. ornamentum, ac
 robur esse nullum potest. Atq; idcirco ma-
 larum artium, nefarius Artifex sanctæ Ec-
 clesie bonorumq; omnium hostis atrocissi-
 mus Sathan quantum humano generi præ-
 sidii in vera religione positum sit, minimè
 ignarus, annis ab hinc multis causam reli-
 gionis passim oppugnat ac perturbat, ita ut
 maioribus viribus & copiis, frequentiori-
 busq; dolis & fraudibus, vno eodemq; tem-

pore ipsam antea nunquam oppugnasse vi-
 deatur. Nec desinit adhuc satellites quosdam
 et ministros suos, qui editis suis libellis omnia
 impietatis studia foveant, disseminent, ac
 propagent subornare: partim, ut qui à reli-
 gione orthodoxa semel defecere, in erroribus
 & sectis, quibus se addixerunt, confirman-
 tur: partim, ut qui etiamnum in tutissimis
 Ecclesie Dei castris perdurant, hinc seducti
 factionum discipuli, & religionis nostrae
 Catholica desertores fiant. Inter hos autem
 libellos, quorum ingens ubique prouentus
 est, non parum virium ad religionem exer-
 tendam habent Catechismi (sic enim ap-
 pellant) qui saepe tum breuitatis, tum ver-
 borum elegantia, & methodi specie com-
 mendati egregie fallunt, & imperitam il-
 lam nobilemque iuuentutem veritatis syn-
 ceritati natam, grauius vitiant, atque
 corrumpunt. Dum enim ex istorum libel-
 lorum lectione, venenum ipsa dulcedine
 blandum, simplicibus & incantis sumen-
 dum praebetur, priusquam id sentiant eo-
 rum animi nouis & pestiferis opinionibus,
 quas

quas euellere postea sit difficillimum, deprauantur. Vnde fit, ut eo doctrinae fermento semel infecti, Catholicae fidei, & sanctae matris Ecclesiae dogmata, & instituta veneranda negligant, fastidiant, atque nonnunquam etiam per contemptum oppugnent. Qua quidem in re, si quid consilii, monitis, iussis, & edictis publicis Imperatore & Principe Christiano dignis profici potuit: Nos profecto, cum ad ista impietatis studia profliganda, tum ad sacrosanctae religionis nostrae Catholicae iura retinenda, officio nostro minimè defuimus. Attamen grassatur in dies magis ac magis haec fada lues, nouique subinde ac nouis illecebris infecti prodeunt Catechismi: sparguntur, leguntur, proponuntur in Scholis, maiore sanè periculo, quam simplices pueri & creduli, improvidiq; adolescentes, imperitiq; homines, & pleriq; omnes istiusmodi praecipitantes sentire aut iudicare queant. Quod igitur in graui morbo boni medici, in exorta tempestate fidi naucleri faciunt, à nobis alienum, non esse existimauimus,

Studium
Ferdinandus
Imperatoris in
tuerenda reli-
gione Ca-
tholica.

ut presentissima nobisq; ob oculos posita at-
 que prospecta longè gravissima pericula ra-
 tione quadam aut depellamus omnino, aut
 saltem, quoad Deus potentem manum suam
 admoverit, mitigemus. Quamobrem matura
 super his deliberatione habita, fidelibus
 nobis subiectis populis saluberrimum fore
 duximus, si in tanta dogmatum & sectarum
 varietate, catechistica doctrina librum, qui
 Orthodoxus sit, conscribi simul & fidelibus
 nostris populis euulgari, commendariq; uni-
 cè curaremus. Ad quod Catholicum opus cō-
 scribendum, inter alios non dubie fidei ac
 doctrina viros, honorabilem, religiosum, de-
 uotū, nobis dilectum Petrum Canisium, sa-
 crae Theologiae Doctorem delegimus, & cum
 ab eo fuisset conscriptus, aliorum etiam, quos
 non solum sacrosanctae Theologicae scientiae,
 verum etiam vitae innocentiae & integri-
 tate perspicuos esse constat, iudicio & censura
 subiecimus: quo certiores essemus, ne aucto-
 ritate nostra in lucem quicquam prodiret,
 quod Evangelica doctrina & sanctae Eccle-
 siae Catholicae ullo modo aduersaretur. Po-
 steaquam

Imperator
 laudat Ca-
 nisium.

steaquam Dei Opt. Max. gratia factū est, ut
 commemoratus liber, magno ubiq; doctorū
 & procerum quoq; Catholicorum applausu
 exceptus, in varias etiam linguas cōuersus,
 saepeq; apud exteros recusus, & in Gymnasi-
 is publicis simul ad docendum & discendum
 propositus fuerit, existimauimus, nos non
 absrefacturos, si eundem Catechismum ab
 auctore denuò recognitum, non solum rur-
 sus typis euulgari curaremus, verum etiam
 prouidiorum captu in quoddam compendi-
 um redigi iuberemus; ac fidelibus nostris po-
 pulis denuò auctoritate nostra commenda-
 remus. Mandantes idcirco praedictis omni-
 bus & singulis praecipue uero iis, qui nostro
 nomine & loco iuris & Iustitia administra-
 tionem in provinciis nostris exercent, & in
 magistratu constituti sunt, ut hunc Cate-
 chismum solum, nullumq; alium per Ludi-
 magistros, praeceptores, ac Pædagogos pueris
 in Scholis publice aut priuatim proponi, præ-
 legi, ediscendumq; tradi magnoperè curetis,
 atq; omninò efficiatis, quatenus cum uos,
 tum ipsi grauissimam indignationē nostrā

D 5 aliasq;

aliasq; pœnas delinquentibus & huius edi-
 cti nostri contemptoribus pro arbitrio nostro
 irrogandas volueritis euitare. Hæc enim
 est expressa mens & voluntas nostra. Datū
 in Ciuitate nostra Vienna, die X. Men-
 sis Decembris, Anno Domini M. D. L X.
 Regnorum nostrorum Romani XXX. aliorū
 vero XXXIIII. Maximus ex hoc Ca-
 nisij libro fructus in omnē ferè orbē
 redundauit, in omnibus tēplis, Scho-
 lis, Gymnasiis, Academiis iuuentuti
 prælecto & tractato, vt omniū ferè
 gentiū linguis Canisius cœperit loq;
 Germanica, inquam, & Sclauonica,
 Italica, Gallica, Hispanica, Polonica,
 Græca, Bohemica, Britannica, Scoti-
 ca, Æthiopica, & (vt à domesticis di-
 dici) Indica & Iaponica, vt omniū p-
 pè gentiū doctor Canisius potuerit,
 possitq; hodie non immeritò appel-
 lari. Quatruplici forma & ratione idē
 labor prodiit: breuissima, p minima
 pueritiæ ætate: iconib⁹ etiā express⁹,
 quib⁹ per symbola & emblemata res,
 quæ docētur, adumbrātur; mediocri
 ad iuuētutis Scholasticę vsum: & ple-

*Canisius
 omnium
 propè gen-
 tium lin-
 guis per
 Cateche-
 sis suam
 locutus.*

no volumine, quod doctiores ad stabilienda Romanæ Ecclesiæ decreta & vniuersam religionis nostræ institutionē adhibeāt. Fecit hæc fama Canisij, vt omnium aures hæreticorum grauius feriret, à quibus Canis Austriacus dictitatus est, quod luporum nepe immanitatē retunderet, & à Christi ouilibus feras omnibus lupis nocentiores procul arceret. Auctoritas porro tanta viri erat, jam Prouinciæ ab Ignatio præfecti, vt illum Societatis auctorem & conditorem vulgò proclamarēt, omnibusq; modis conarētur innocētiam eius aliqua criminis infamia aspergere. cumq; nihil esset, quod in moribus aut vita possent carpere, ad consuetum mēdaciōrum asylū cōfugerunt. Sic enim impius Ecclesiæ, & summi illius Præfidis perduellis Ioānes Wölfius I. C. in cētenario sexto mēdaciōrum seu lectionū memorabiliū ex Atheo Illyrico de nostro Canisio ipudētissimè fabulatur. *Iesuitarū precipuū auctor, aut certe instaurator & propagator Canisij est, de cuius*

Hæreticorum scornata

Canisius Societatis auctor creditus in Germania

Illyrici fabula de Canisio.

cuius sanctitate & castitate multa præclara historia circumferuntur. Inter quas non postremum locum obtinet illa, quæ Moguntia anno 1557. cum Abbatissa cognomento Cattella accidit: à qua cum lauto hospitio exceptus esset, postquam poculis exhilarati sunt, ex communi canis cognomine amicitia contracta caninas nuptias celebrarunt. Et fabula tunc in VVormatiensi colloquio fuit toto notissima celo. Hæc supra omnes Mœonidas, Æsopos, Phœdros, fabulosus Illyricus, & mendax Wolfius, quæ tamen verè fabulam ait fuisse; notam fabulam inquam, non historiam, cū eo anno Canisius Moguntiam nunquam accesserit, & Viennæ Austriæ Imperatoris Ferdinandi Ecclesiasten egerit, scripseritque sacram Catechesin. Accedit (vt ex Antistitarum Moguntinarum, Parthenonum seu Virginum sacrarū syllabis cognoui) nullam vnquam Moguntia in vlllo cœnobio Abbatissam cognomine Cattellam fuisse: Immò nec Moguntia
Colle-

Collegium Societatis IESV vllum fuit ea tempestate, primumque anno CIO. IO. LXI. institutum est. Potuit fabula traxisse originem à quadam Hundia, ministra Cœnobij, quam subpriorissam vocant, quę oblita sue nobilitatis & religionis, cum vili ministro Cœnobij in pistrino nati clam profugit, & Francofurti desertrix votorum, & sacrilega sponsi cœlestis Christi proditrix, in hæresi infelicem animam exhalauit. Multo honestius & verius, quamuis non Romanæ religionis scriptor Henricus Pantaleon in Prosopographia virorum Illustrum Germaniæ de eodem hoc elogium condidit: *Petrus Canisius Nouiomagi apud Belgas natus & educatus anno circiter M D. XXI V. Hic cum felici ingenio esset præditus, operam literis dedit, atq; imprimis Theologico studio incubuit. Id vt commodius præstaret, Iesuitarum Collegium ingressus, eum ordinem suscepit. Digreditur deinde in origines Societatis, & demum*

In hæreticos retorta

Verū aduersarij de Canisio elogium. Natus est anno 1521. non 24.

mum concludit. Cum ergo Petrus in Ie-
 suitarum ordine plurimum profecisset, pri-
 mo Ingolstadii Professor, postea ab Othone
 Cardinale eius Ordinis fautore, Augusta
 Vindellicorum concionibus Praefectus fuit.
 Eam vocationem Petrus suscepit, atq; tanto
 Zelo administravit, ut passim omnibus in-
 notesceret. Tanta enim facundia fuit, ut
 Ferdinando Casari & Pontifici Romano
 gratus & aliquoties ab eis vocatus fuerit.
 Ibi quoque etiamnum in auctoritate exi-
 stens, à Germanis & exteris nationibus ag-
 noscitur. Anno post receptam per
 Christum salutem CIO. IO. LV. B. Igna-
 tius per literas Canisio in mandatis
 dedit, vti se cum Farnesio Legato
 Pontif. M. ad comitia à Ferdinando
 Rege, Ratisbonam indicta coniun-
 geret, omnēq; operam suam illi of-
 ferret, praestaretq;. Nam Carolus Q.
 M. omnibus imperiis se vltro abdi-
 carat, & filio Philippo regnis omnib⁹
 hæreditariis Hispaniarum, & quæ ad
 earum ditionem pertinent, cesserat.
 Ferdi-

Ex literis
 B. Ignati
 à Theodo-
 ro Busao
 ad me mis-
 sis.

Ferdinando Rom. regi germano fra-
tri literis ad regulos Germaniæ da-
tis, imperium commendarat. Cani-
sius præsto fuit omnibus, sed funera
principum conuentus morabantur.
Interim Canisius prouinciã curauit,

PRAGAM SOCIORVM
COLONIAM DEDVCIT:
WORMATIAM A FERDINANDO

Cæsare ad Colloquium mit-
titur.

CAPVT VII.

Ferdinandus Romanorum Rex a-
nimaduersa Canisij doctrina, reli-
gione, vita, morumq; integritate, ex
illo de Sociis existimans, quorũ vir-
tutem in Viennensis Collegij felici
& salutari Reipub. progressu perspe-
xerat, putauit se Bohemorũ etiam sa-
luti consulturũ, si Pragæ Collegium
cõderet, vbi mores populi emenda-
rent, Hussitarum & Wicleffitarum,
aliorumq; hæreticorum furorem re-
tunderẽt; sic enim ex tabulis Collegij
Pra-

Pragensis à Theophilo Chrysteno
rectore ad memissis cognoui. *Cum*
igitur (inquit Henricus Blisseuius,
tertius eiusdē Collegij moderator)
Ferdinandus Bohemiæ Rex Anno Domini
1555. afflictissimum Regni Bohemiæ statū
(maxime quoad religionem Catholicam,
vsquequaq; ferè retroactis annis inde pro-
fligatam) diligentius perpenderet, eumque
reperiret esse eiusmodi, vt nisi breui adhibe-
rentur opportuna remedia, de pietate Ca-
tholica plane actum esset, induxit in ani-
mm Pragæ Societatis IESV Collegium eri-
gere, de qua re proinde non solum ad R.P.
Ignatium de Loyla Societatis Generalem
Præpositum, sed ad summū Pontificem etiā
Iulium III. aliquoties & diligenter scripsit,
vt aliquot Societatis viros in Bohemiam
euocaret. Et quam primum iuxta pium ani-
mi sui desiderium P. Ignatii consensum ob-
tinuit, Scholas disposuit, ac habitationes
quasdam, quantum fieri potuit, in eorum
principio, Societatis IESV instituto accom-
modauit, præsentē P. Canisio, qui mox mu-
seum

seum accersitis literarum doctoribus iuuen-
tuti aperuit, ipse pro Cathedra populum ad
pristinum virtutis cultum, hereticos ad re-
cognoscendam veteris religionis veritatem
inuitauit. Versati sunt Socij primis
annis ingenti cum vitæ discrimine
Pragæ (quæ caput est Bohemiæ) &
nisi publicis edictis vtriusque Ferdi-
nandi, Patris inquã, imp & filij Archi-
ducis, patri cognominis, Socijs seue-
rissimè cautum fuisset, vltimū haud
dubiè periculum adijissent. Minati
enim fuerant se nostros de pōte præ-
cipites acturos: & vero insidias pone-
bant. Qua de re in annuis Collegij
Pragensis, Año M. D. LVI. IV. Cal. Sept.
à Petro Siluio Romam perscriptis in
hæc verba lego, ex quibus simul &
primi Pragensis Contubernij incolæ,
& Scholarum ratio cognoscentur:
Collegij nostri admoneo paucos esse vel nul-
los aduersarios, præter Lutheranos: qui nos
timeant, esse plurimos; quippe qui per nos
sue sectæ auctoritatem minuendam præ-
E sagiunt.

Ex P. Petri
 Siluij lito-
 ris, Anno
 MD LVI.

sagiunt. Iussit nobis indicari Præpositus arcis
 Pragensis, quosdam Lutheranos nobis moli-
 ri insidias, adeo ut non clam fassi sint, se vel-
 le nos cum contingeret pontem transgredi,
 in flumen præcipitare, & statim aufugere:
 sed noctu foris non versamur: interdium ve-
 ro negotia obedientiæ intrepidi obimus. Fuc-
 runt & Doctori Henrico paratæ insidiæ, &
 Doctori Tilano alteri domi, alteri foris: ali-
 quando lapidibus Collegium impetitur. Sunt
 qui & incendium nobis minentur: & quæ
 ibidem sequuntur: Subijcit deinde de
 Ferdinando Maximiliani Imperato-
 ris germano: Archidux Ferdinandus,
 ut patris nomen sortitus est, ita virtutem
 imitatur. Publicè per præcones proclamari
 iussit, ne quis huic Collegio vlla in re nocere
 auderet. Nunc profectus est Chiliarcha in
 Vngariam & à nobis, ut senior coronam ita
 & ipse Agnum Dei accepit, quem secum tulit.
 Vnicè nostris orationibus & sacrificiis se com-
 mendans. Qui etiam suggerente Patre Ca-
 nisio instituit, ut per totam Bohemiam in-
 nouaretur mos meridie pulsandi contra
 Christi

Christi hostes, ac pro Christiana religionis prospero successu, reuerenter gratias agens Canisio, qui tam honesta petendo Principem Catholicum officij sui admoneret. Effectum est apud eum, ut probatae fidei virum concionatorem haberet in militia, & curaret diebus Veneris in tota Bohemia processionem fieri, & missam de sancta cruce cantari, & moneri populum de poenitentia & pietate. Addit Siluius iudicium populi de Canisio.

Patrem nostrum Prouincialem Canisium mirè hæ regiones Aquilonares venerantur, ut non solù Catholici, sed etiam Hussitæ & alij hæretici, imò & Iudæi illū diligant: quāuis doleant malorū artifices tam multa eius consilio in vniuerso Germaniæ statu fieri, (ut mihi à quibusdam indignantibus dictū est) omnia scilicet ei⁹ cōsilio fieri, &c. Maximum de nobis rumorem spargi apud Germanos, ac præsertim apud Marchionem Brandenburgensem & Ducem Saxonie retulit nobis D. Marschalcus (à regia Maiestate defensor nobis cōstitutus) utinam omniū expectationi satisfacere liceat. E 2 No-

*Pericula
quodidiana.*

Nostrum collegium in Ciuitatis medietulliosum est loco saluberrimo. De persecutionibus breuiter & pauca perstrinxi: Fratres tam viuunt securi ex maximis periculis, quasi iam in paradiso agerent. Nec mirum; cum iam altero pede, nempe affectu ibi sint, & effectum esse sperent in dies assidue dormi, & extra domum martyrium expectantes; presertim cum ad Scholas descendunt, ubi probabiliter secundum humanam rationem, nunquam se redituros ad cubiculum, sed potius ad caeleste tabernaculum, sibi persuadere possunt. Hæc & his multò plura Siluius. Porro Hussitarum odium in Canisium, quem maximè formidarunt, ostendit monostichon, quod in illum iactarunt:

*Versus in
Canisium.*

*Hinc procul esto canis: pro nobis excubat anser.
Cuius hic est intellectus. Allusum est ad historiam veterem & Virgilianum carmen, quo Gallorum ad Capitolium duce Brenno per noctis tenebras grassantium ab anser, sopitis canibus, proditas insidias canit, simulq;*

mulq; in Dilogia nominum (*canis*) & (*anseris*) vis posita est: cum per *canem* Canisium, per *anserem* infelicem Hufium sectæ suæ architectum vellent intelligi, *Hufs* enim Bohemis anserē *Hufs, anser* valet. Ne ergò per subitum populi aut improborum impetum Canisius opprimeretur, dum aulam Regis peteret, præsidio principis ducendus ac reducendus fuit. Cõstitutis jam Collegij fundamentis, quamuis rebus in futurum tempus nondum satis compositis, Canisius ad Vangiones Wormatiam à Ferdinando Imperatore *Disputatio Wormatiensis.* anno post Christum natum *Hunc annum Sursus signat, ab anno 1510.* 1510. LV. LVII. cum Nicolao Gaudano missus venit, vbi cum Melanchthone Matthia Flacco Illyrico, Melanchthonis mali corui malo ouo, Nicolao Ambrosio, Nicolao Gallo præcone Reginoburgico, & alijs octo dogmatum paradoxorum procursoribus congressurus. Sed cum hæretici inter se conuenire non possent, & Ortho-

doxorum consensum, vim dicendi, caussa æquitatem ac eruditionē formidarent, alia atq; alia caussati, se Wormatia subduxerunt, & hoc tantum effecerunt, vti se scriptis postea & Thesisibus ac hypothefibus mutuò lacerarent, præsertim Ambsdorfius & Gall^o ab alijs proscripti. Qua de re MAG. LVII plura Surius. Canisio tum Principes erant partes comisse, vti Catholicorū nomine antagonistis, & calamo & ore responderet. Ad quod ipse cū Lo-uaniensib⁹ magnæ auctoritatis viris ac Theologis accesserat. Sed, vti dixi, detrectantib⁹ pugnam aduersarijs, & inter se digladiantib⁹, nulla cum illis decernendi ratio iniri potuit.

Canisius ad suæ Prouinciæ munus reuersus Wormatia, Coloniam excurrit, & inde rogatu Episcopi Argētinam, Friburgumq; Brisgoiē. Mox in Austriam se recepit, & Bohemiam, vt inchoata prioribus annis Collegij Pragensis initia profequeretur. Qua

in re nec paucos menses, nec paruos labores posuit, & in summa æde concionibus ad Cæsarem, populumque haud parū promouit. Reperi in chartis Canisij Epistolam ad Socios Pragenses, in qua de initijs Collegij & liberalitate principū multa commemorat, quod ex ipsis literis discas.

AD PRAGENSE COLLEGI-
VM SOCIETATIS IESV P. CA-
nisij Epistola.

IN Iesu Christo saluete Patres, quotquot Praga coniuncti degitis, ac in posterum degetis, eodem Societatis vinculo colligati, ut meo desiderio atque vocationi vestra satisfaciatur. Ac iusta quidem est ratio, ut vos moneam de bonitate diuina predicanda, qua mirabiliter effectum est, ut felicis memoriae Cæsar Catholicus Ferdinandus, idemque Bohemiae Rex inclytus hanc vestri Collegij sedē posuerit, & per me indignū voluerit edificari. Precor eundem fontem bonorum omnium, ut quotquot istic agitis,

E 4 gratis

gratis animis agnoscatis, saepeq; perpendatis
 istius accepti beneficij magnitudinem nullis
 verbis explicabilem. Etenim haud qua-
 quam levis res est, regium fundare & con-
 seruare Collegium in primaria Regni Bo-
 hemici vrbe, locoq; commodo & celebri,
 sumptibus non paruis extructum illo tem-
 pore, quo Hussitarum, Lutheranorum, alia-
 rumq; sectarum vires in Bohemia immani-
 ter desuierunt, nihilq; minus quam auitam
 pietatem & Romanam Ecclesiam approba-
 re voluerunt. Peto igitur à vobis obnixè,
 fratres, vt siue viuam ego, siue moriar, diu
 autem viuere non possum in hac senili im-
 becillitate, vos gratam & constantem pa-
 tronorum & amicorum memoriam intimè
 conseruetis, & eorum maximè, quorum præ-
 sidio, fauore, & studio Collegium hoc vestrū
 præclarè inchoatum, & hucusq; defen-
 sum fuit, quidquid demum aduersarij moli-
 rentur, qui rerum vestrarum successibus
 multis modis inuidere & hostiliter obstrepe-
 re non dubitarunt. Potissimum verò Au-
 striacæ domus ac familiae Regiæ, qua vix vlla
 hodie

Austriacæ
 familiae in
 Societate
 sua.

re non dubitarunt. Potissimum verò Au-
 striacæ domus ac familiae Regiæ, qua vix vlla
 hodie

hodie in Europa splendet illustrior, memori-
 am vobis ac posteris valdè commendatam
 habetote, utpote per quam summo Deo
 visum est, hanc exiguam Societatē nostram
 in Austriam & Bohemiam clementer in-
 ducere, & in ea humaniter sustentare, ut no-
 uos in messe amplissima operarios exhibere-
 mus, quum noxia Zizania electum triticum
 passim suffocarent. Benè sit Austriacis fun-
 datoribus, quorum excellenti pietati ac per-
 petua munificentia tam multa debemus. Ae-
 ternum Christo viuant omnes, qui suis cō-
 siliis ac subsidiis hoc vestrum non obscurum
 seminarium instituere, prouehere, atq; con-
 firmare difficillimo tempore dignati sunt, ac
 dignantur etiamnum. Quamobrem non
 minus gratitudinis illis vos decet rependere,
 qui omni sunt exceptione maiores ex celo
 patroni & amici, fiduq; suffragiis res ve-
 stras stare haecenus atq; durare certissimum
 habeo. Quare gratiosa & frequens apud vos
 memoria vigeat diui * Alberti, primi apud * Adol-
 Bohemos Apostoli, diui Venceslai Princi- bertii.
 pis ac Martyris, diui Clementis patroni ve-

stri Apostolici, diui Sigismundi Regis Burgundici, ac aliorum quoq; Sanctorum, quorum nomina & merita, vt sanè iustum est, in Pragensi Ecclesia, tot seculis celebrantur & quorum efficaci intercessione multa vobis vestrisq; conatibus diuinae gratiae munera, mihi credite, subinde communicantur. Postremò etiam atq; etiam rogo, vt quotquot apud D. Clementem habitatis, vocationis vestrae memores, concreditam vobis vineam Bohemicam magni faciatis, vestramq; messem illustri loco Praga sitam indefesso studio pergatis excolere, Christo auxiliante. Vita sit vobis irreprehensibilis, in qua praeclarum luceat specimen sanctae paupertatis, perpetuae continentiae, obedientiaeq; religiosae. Peculiariter autem patientiam & charitatem vestram non Catholici modo, sed etiam Catholicorum hostes, falsiq; fratres re ipsa comperiant, nomen IESU videlicet per vos magis magisque glorificari. Etenim non solum ad docendum & concionandum sed etiam ad crucem ferendam, & ad bene merendum de omnibus, vos

istue

istuc vocatos ac missos esse, nunquam non meminisse debetis. *Vigeat igitur in omnibus ille, quem Pater noster Ignatius in primis postulat, vigeat inquam Zelus feruens animarum, quo præditi, ea quæ Christi sunt, syncerus procuretis animus, in hoc diligenter intenti, ut oves errantes ouili suo, veroque pastori, quoad eius fieri potest, in agro Bohemico restituantur. Amen, Amen. Seniore[m] Canisium, qui primum Collegii nostri lapidem iecit, in Christi nomine, vestris & sacrificiis, & precibus Domino commendatus, queso.*

DE COLLEGII INGOLSTADIANI INITIIS.

CAPVT VIII.

EXpositū est supra, quibus modis Guilielmus Boiorum Princeps, Maximiliani hodie rerum in Boica potentis proauus, ab Ignatio felice Societatis parente socios impetrarit, & Ingolstadium ad cælestes illic literas tradendas amandarit.

Vix

Vix illic patres docendi initium fecerant, suæq; vitæ, morum ac doctrinæ documenta præclara dare cœperant, cum Guilielmus Anno Christi, CIO. IOL. vita & principatu per mortem exutus, hæredem ex se patriæ reliquit Albertum qui patris optimè cœpta persequi non omisit. Sed ut Sociis domicilium Ingolstadij collocaret, ab ipso B. Ignatio per Epistolâ & Legatum patres flagitavit, cui religiosè & perofficiosè in hæc verba (juuat enim sancti viri syllabas, nusquam alibi visas, adnumerare) Ignatius respondit.

SERENISSIME PRINCEPS,
ET DOMINE MIHI IN CHRISTO
obseruandissime.

*Epistola B.
P. Ignatiij
ad Guilielmum
Ducem
Bolorum.*

*S*umma gratia & æternus amor Domini nostri Iesu Christi, serenitatem vestram oberrimis donorum suorum spiritualium exornet augmentis simul atq; nobis reddita fuerunt,

fuerunt, Serenissime Princeps, vestrae Serenitatis literæ, quibus pro sua benignitate in nostro ponit arbitrio, ut vel ante feruentiores huius æstatis calores, vel elapsis canicularibus, ante hyemis initium promissum Collegium Ingolstadium ablegem. Inito cum fratribus meis consilio statim eos mittendos censui. Gratius enim id Serenitati vestrae, & ad maiorem Dei gloriam fore, multis rationibus colligentes, postporendâ æstus iam satis infesti incommoditatem duximus. Et ut statim ad profectiorem se accingerent, & summi Pontificis benedictionem post pedum oscula acciperent, & iter ingrederentur, curavi. Bonus valde odor ex hac profectiõne in Alma vrbe sparsus est, ut referet magnificus D. Henricus Schvicker Secretarius Serenitatis vestrae, cui paulo latius de ea re scribo; & (quod maioris momenti est) fructum non minorem, ex nouo hoc Collegio, velut ex semine prouerturum spero. Quamuis enim ministri debiles sint, & eorum satis tenues vires, diuina tamen potentia & virtus (unde nostra quantulacunque sufficiens est) ut

ut eis desiderium dat, industriam, laborē,
 & vitam ipsam impendendi pro sua gloria
 & animarū salute, ita & gratia sua imbecil-
 litatem ipsorum corroborabit & supplebit.
 Præter Rectorem M. Thomam Theologū, duo
 alii sacra Theologiæ Doctores, & eiusdem
 Professores futuri sunt & alii qui emenso ar-
 tiū curriculo, & Magisterii gradū in eis cōse-
 cuti, Theologiæ dare operam cœperant, alii
 humaniores literas & græcas, & si opus fue-
 rit, etiam Hebraicas profitebūtur. Alii scho-
 lastici sunt, qui cū progressum in literis maio-
 rem fecerint, communi bono se utiles presta-
 bunt. Magna ex parte ex superiori Germa-
 nia, vel inferiori, & omnes in fidei Catholi-
 cæ Zelo, & religiosis virtutib⁹ nobis probati
 sunt. Eos ergò offero vestrae Serenitatis obse-
 quiis, ad Dei gloriam, eo animo, quo me ipsū,
 si licet per valetudinē, & officii mei necessa-
 rias occupatiōes, offerrē. Eis iniunxi ut qua
 in articulis continentur, & multò plura pro
 virili parte (licet sine obligatione) præstare
 curent. Et mihi persuadeo, quod vestra Sere-
 nitas, & ipsius serenissimi successores Colle-
 gium

gium suum omni benignitate, gratia, & fa-
uore, ut scribit, tuebuntur & fouebunt, quā-
diu illi Reipub. se utiles exhibebunt: quam
utilitatē nō solū non cessaturam esse, sed pro-
more nostræ Societatis in dies magis magisq;
augendā spero. Quod D. Canisius in itinere Col-
legii Ingolstadiensis interfuit, bona cū venia
Serenissimi Romanorū Regis, per gratū nobis
fuit; & eidem iam scripsi ut primo quoq; tē-
pore Ingolstadiū se se conferat. & ut sollicitus
de iis cogitet, quæ ad promouendum nouum
Collegium pertinent, Præpositum Prouincia-
lem nostræ Societatis in Germania superiori,
Bohemia & Austria eum constituo. Aliud
non addam, nisi quod me & Societatem no-
stram vniuersam, ut deditissimam vestre
Serenitati offero in Domino nostro Iesu Chri-
sto, ac precor summam ipsius bonitatem, ut
omnibus gratiam suam uberem ad recogno-
scendam & complendam voluntatem suam
sanctissimam dignetur largiri. Romæ IX.
Iunii MD. LVI.

Vestre Serenitatis

Humilis seruus in Domino

Ignatius Loyola.

Hæc cygnæa vox B. Parentis nostri paulò ante funus eiusdem est edita (nam altero mense, pridie Cal. Augusti ad Societatē cœlitum felix abiit) meritò posteritatis memoria sempiterna consignanda. Scripsit pridie eius diei, octauo inquam Iunij, ad Henricum Schvickerum, qui Serenissimo Alberto fuit à secretis, quam ipsam quoq; Epistolam iudicavi in publicas literas mittendam, vti fidei memoria custodiretur.

MAGNIFICE DOMINE MIHI
IN CHRISTO OBSERVAN-
dissime, &c.

Summa gratia & æternus amor Domini nostri Iesu Christi perpetuo omnes auxilio & favore nos persequatur, Amen.

Quamvis literis Dominationis vestre x. Martii ad nos datis nihil tunc respondere potui propter aduersam valetudinem meam, & quod parum id videbatur necessarium,

cum

cum illæ nostris responderent; curavi tamen,
 ut literæ Serenissimi Principis summo Pon-
 tifici per unum ex nostris fratribus (quem
 libenter videre solet) redderentur. Sed quia
 eas non legit coram eo, nihil præterea fuit,
 quod rescriberemus, quamuis suo loco & tē-
 pore, ut par erat de tam religioso Principe ac
 Catholica religionis forti propugnatore,
 quod sentiebamus locuti fuerimus. Inter
 alias autem causas cur properauimus Colle-
 gium Ingolstadtum mittere, ante feruorem
 ætatis, illa etiam fuit, ut sinister quidam ru-
 mor, qui post Augustanam Dietam in vrbe
 cepit increbescere, ac suspiciones non vulga-
 rium hominum contrario veritatis experi-
 mento statim sopirentur. Qui enim con-
 gregationis nostræ homines euocari, Collegi-
 umq; constitui eis à Serenissimo Principe au-
 diunt, quantum à scopo aberrauerint, cum
 nescio quæ prius suspicarentur, & dictita-
 rent, facile intelligunt. Curavi ergo Collegi-
 um ipsum ad summum Pontificem deduci,
 ut dum eius sanctitati pedes osculantur, &
 benedictionem Apostolicam accipiunt, duo

ex nostris qui eos deducebant, multa eius beatitudini dixerint de sanctis desideriis Serenissimi Principis Bauariae in propugnanda Catholica religione. Vnde & seminarium perpetuum ministrorum qui sedi Apostolicae fideles essent, Ingolstadij constituere decreuerat. Quae omnia pergrata fuisse summo Pontifici visa sunt, & multa de eis qui mittebantur, percontatus, & multis eosdem adhortationibus dimittens eis viaticum dari iussit. Sed cum respondissent nostri, nullo alio viatico, quam benedictione suae sanctitatis opus esse, eo quod Serenissimus Dux de viatico pecunias tam liberaliter prouidisset, multum laetitiae & adificationis accepisse simul cum circumstantibus est visus. Deducti sunt exinde ad aliquos ex primoribus Cardinalibus salutandos, & peruulgata satis est Ingolstadiensis Collegij deductio, cum suauis audientium odore & gloria Dei. Non est quod addam praeterea, nisi quod nouum Collegium Charitati vestrae & humanitati commendo,

*ac precor diuinam ac summam bonitatem,
ut omnibus gratiam suam affluenter com-
municet, ut sanctissimam ipsius volunta-
tem intelligere & perfectè eandem exequi
valeamus. Roma VIII. Iunii MD. LVI.*

Ab his tam paruis initiis cœpit Ingol-
stadiana domus ; jam in tantum nu-
merum aucta , vti totius Prouinciæ
caput sit , & supra centum x x. ibi-
dem alantur, qui literas humanas
ac diuinas partim docent,
partim discunt.

(:o:)

ROMAM AD CRE-
ANDVM GENERALEM A. S. C. 10. LVIII.
PROFICISCI TVR, INDE IN
Poloniam, Germaniam, & Au-
gustam Vindelico-
rum.

*Tertio Ro-
mam petiit
iam præ-
ses Pro-
uincia.*

A N N O sexto & quinquagesimo supra c. 10. 10. pridie Cal. Sextiles, Ignatio nostræ gentis conditore, in Cælum ad præmia laborum euocato, citatis semel iterumque Romani Patribus, & creato Societatis præside Iacobo Layne, Canisius post primos decem Patres inter primos est designatus, qui pro auctoritate cæteros omnes solemni oratione ad officium ritè suffiendi Generalis hortaretur. Tanta omnium de illius cùm eloquentia, tum virtutis erat existimatio. Secundum Comitium Patrum, à Paulo Pontifice maximo cū internuntio Pontificio iussus Poloniam adiit, & Cacruiæ sacrum Ecclesiæ ordinè latina oratione ad officium pietatis & religionis inflammavit. Anno octauo & quinquagesimo supra c. 10. 10. Carolus V. Maximus, abiectis dudum Imperij curis, & in Ferdinandū declinatis, ad sempiterni regni præmia

mia capeſſenda è vita abijt; cui Fer-
 dinandus vti fratri & Imperatori, Im-
 perator jam ipſe, Auguſtæ Vindeli-
 corum, indiçto Principum Germa-
 niæ conuentu, iuſta funebria iuſto
 regioq; cultu perſoluit. Non defuit
 & hîc Caniſij præſentis opera, quam
 Deo in æde Mariana principe ciuita-
 tis templo conſecrauit, quod pridie
 Cal. Martias Ioannes Faber olim à
 Caniſio ornamentis Doctõrũ Theo-
 logicis Ingolſtadij inauguratus è S.
 Dominici diſciplina, poſtea Eccleſia-
 ſtes, ad cæleſte præmium operæ vo-
 catus, ſedè vacuam reliquiſſet. Car-
 dinali Othoni maximo Principi, am-
 pliſſimo Antiftiti Auguſtano, huius
 facti memoria ſempiterna debetur,
 qui impulſu maximè Chriſtophori
 Freybergij Canonici Auguſtani, ac
 poſtea Decurionis, demũq; Præſulis
 Elvvaceniſis, primus Caniſium, hoc
 eſt, Societatis illuſtre decus in vrbẽ
 deduxit, victumq; & tectum præbu-

A. C. CIO.

IO. LIX.

Canſiſſus
Auguſta-
nam Eccle-
ſiaſta Car-
thedrum
procurat.

it, quoad domicilium Societati conderetur. Graue tamē hoc cōcionandi munus ordinarium Canisio accidit, quod Sociorum per omnem Bohemiam, Austriam, Boicam, præfectus, in varias partes animum diuidere, sæpeq; etiam adire coram præfensq; visere cogeretur. Imperio tamen Laynis vniuersæ Societatis moderatoris, non per paucos annos hoc onus exantlauit, & verò amplissimos laborum fructus tulit. Primum Augustæ lamentabilem Catholicæ Religionis faciē cōtemplatus, omni ope cœpit eniti, vt non solum errores prauorum dogmatum pro sua virili extirparet, sed emendandis morum corruptelis etiam succurreret. omnia enim pestis hæreseos pro more suo cōfuderat. Itaq; viros aliquot nobiles, & matronas illustres permouit, vt damnato Luthero sacram Ecclesiæ veteris doctrinam toto pectore complecterentur. Quemadmodū
 ipse

ipſe de felici progreſſu laborum ſuo-
rum hiſce verbis ad Marc. Veſſerum
M. II. viri patrum Antuerpiani per-
ſcribit : *Neque minores debemus eidem* Canisii li-
tera ad M.
Veſſerum
cælibem
iam calidè
bonorum auctori gratias , qui hoc ſacro
Paschatis tempore multorum in pietate
progreſſus , & ad Eccleſiam Catholicam
regreſſus oſtendit , ut hinc multi ſanè ad-
mirentur Auguſta. Confirmet DEVS
Op. Max. quod præclarè cœpit in hac am-
pla meſſe , quæ nobis & piis omnibus ma-
gnam adfert conſolationem. Fuit inter
hos grauiſſima iuxta & nobiliſſima Sibylla
Fuggera
Lutherum
damnat.
famina Sibylla Eberſteinia illuſtri
comitum ſtirpe oriunda, quam Mar-
eus Fuggerus Antonij F. duxerat ,
& nullis nec ipſe vel votis vel pre-
cibus, nec pater argumentis ad ſuas
partes trahere poterant : Nec ad Miracu-
lum Cani-
ſii.
colloquium vnquam Caniſium, cu-
ius fama ſolicitabatur , admisit ,
quoad illam Caniſij ſpecies per qui-
etem diuinitus oblata hortaretur ,

vt ad Catholicorum castra transfiret,
 quæ viri aspectu perculsa, cœpit vel-
 le calculum vertere, & cū eo postri-
 die de salutari Catholicorum doctri-
 na conferre. Accersito cum socio Ca-
 nisio primum accidit, vt socius P.
 Wendelinus in eius conspectum ve-
 niret; & illa mox ab nocturna, quam
 viderat, oris figura, negauit illum ef-
 se, quem vidisset. Vbi dein alter cum
 D. Marco marito est ingressus, mox,
hic est, inquit, quem per somnum aspexi.
 Instituta ergo Catholicis fidei ele-
 mentis, & rationum momentis accu-
 ratissimè in vtramq; partē perpensis,
 postremò manus dedit, & tota men-
 te Deum secuta, ad magnam virtutis
 laudem profecit. Hoc potissimùm si-
 bi gratulata, quod oblatum olim à
 viro & socero aurum repudiaisset, ne
 Christum ac fidem vendidisse dice-
 retur, aut se occultus aliquis stimu-
 lus vrgeret de permutata religione.
 Nunc se adeò libero & securo animo
 esse,

esse, vt ne suspicio aut cogitatio vlla pecuniæ acceptæ mentem pulset: ex quare singularem caperet voluptatem, vehementerq; in suscepta Catholica doctrina confirmaretur. Verum vt ex huius nobilissimæ matronæ studio ac pietate Catholici õnes lætitiã perceperunt, ita generis humani hostis, & natio tota Lutheri mirificè doluit, tantam è faucibus prædam sibi ereptam esse. Nouerat enim huius vnius fæminæ exemplo totam synagogam suam concussam ac violatum iri. Itaq; per omnia conciliabula sua, cætusq; ac conuentus preces indicere, vota q; impia soluere, quo pietatem religiosissimæ matronæ impedirent. Sed illa simul ac se nostris partibus adiunxit, neq; sermones hominum curare, neq; conuitia in nostros iacta attendere, neq; omninò quærere, quid grex hæreticorum mussaret; quin ritu nostro peccata per omnes menses expiare,

E s Eucha-

Eucharistiam frequenter sumere, Sacerdotem à confessionibus parentis loco habere, colere, ei que ad nutum monenti doctique obtemperare, sacram vestem suis partim manibus ad tegendum & ornandum sanctum Christi Corpus, in hierotheca seruatum confecit: magnis partim sumptibus comparatam est largita: ædem sacram ornamentis plurimis, donisque amplissimis illustrauit. Disciplinam domesticam grauem, pudicam, & honestam sanxit; sanctamque constanter obseruauit, ætatem puellarem ancillarum ad omnem innocentiam singulari cura instituit, stas horas precationibus, certas lanæ & lino, alijs occupationibus destinauit: suis copiis egentium inopiam subleuauit: in victum & amictum studiosorum tenuiorum quadraginta aureos quotannis impendit, quas ob virtutes Marcus illam non charam modo habuit,

buit, sed venerandam colendam-
 que censuit. Tantam sibi opinio-
 nem existimationemque sanctita-
 tis assidua pietate apud maritum
 peperit. Cùm eadem postea an-
 no CIO. I^o. LXXXIX. vitæ metam
 flectere pararet, accersito P. Ioan-
 ne Volckio animi medico, petiuit
 carnis vescendæ copiam, jam ante
 à summo Pontifice per literas fa-
 ctam; cùm rogaretur quamobrem
 id faceret, cum sibi id licere per Pon-
 tificem haud ingnoraret? *propter ho-*
sce, inquit, liberos meos, ut meminerint
olim auctoritatem S. Matris Ecclesiæ reue-
veri. Deinde quicquid habuit auri &
 argenti, id omne in vsus miserorum
 expendi præcepit. & descripserat
 per loculos nomina pauperum, sin-
 gulisque suam sportulam assigna-
 rat, pupillis (inquam) & orbis, æ-
 gris & familijs egentioribus. Et cum
 longa, annosaq; & molesta podagra
 vexa-

vexa-

vexaretur, omnibusq; membris capta gestaretur, eos omnes artuum cruciatus ingenti animo patientissime tulit, ac demum anno Christi 1510. LXXXIX. Septembri mense, posita mortalitate per patientiam ad immortalitatem vitam aspiravit. Canisius interim alios quoq; viros, feminasq; nobiles concionibus & priuatis disputationibus permouit, vt impia Lutheri dogmata execrarentur. Idem postea Vrsulam Georgij Fuggeri, Raimundo Antonij fratre nati, Coniugem ita rerum caelestium amore inflammavit, vti non ipsa sibi tantum consuleret, sed alios viros feminasq; illustres ad studium virtutis incitaret. Sic enim de illa in chartis Collegij Augustani obseruatum lego: *Vrsula verò exemplū aui, talia de se documenta pietatis praebebat, vt omnes facile quibuscum familiaris agebat, ad imitationem pudoris & virtutis inflammaret. Ipsa Marci & Ioannis Coniuges nobilissimas, clarissimasq;*

*Vrsula
Fuggera-*

*masq; feminas ad salutarem & frequentem
 conscientia & peccatorum expiationem in-
 duxit : ipsa matres familias ad mensam
 adhibuit, vt occasio nostris presentibus de
 rebus diuinis ac caelestibus colloquendi offer-
 retur : Ipsa religionis causa marito iam ad
 meliorem vitam euocato, Romam profecta
 martyrum cineres osculata, domumq; reuer-
 sa à morte Coniugis, in paternas remigravit
 possessiones, nata in agro Tyrolensi Bolzani,
 ex illustri Liechtenbergerorum familia sum-
 ma prudentia singulari modestia pudicitia-
 que femina, quæ prima ferè Augusta lan-
 guentem iacentemq; pietatem in aliis, Cani-
 sui concionibus permota, excitauit. Constat
 eam ad extremum usq; spiritum in pietatis
 & virtutis studio constantiam coluisse, re-
 busq; mortalibus usam tantum, non abu-
 sam fuisse. Hæc annales Augustani. Ha-
 rum incensa pietas, & fructus publi-
 cus concionum ac confessionum fe-
 cit, vt illustris familia Fuggerorum,
 Societatem omni studio complecte-
 retur, & Antonius Fuggerus gentis
 tum*

tum caput, Romam ad Laynem Societatis Præfectum literas daret, qua sibi de Collegio cogitanti ratio nostræ Sodalitatis exponeretur. Otho etiam Cardinalis idemq; præsul Augustanus, Sociorum numerum aucto stipendio frequentauit, vt essent qui pietatis Catholicæ rudimenta iuuentuti explicarent.

COLLEGIUM MONACENSE INSTITUITUR.

CAPVT X.

Albertus Boiorum Princeps & acolumen Germaniæ, is, quem supra laudauimus, cum Ingolstadiani Collegij felices progressus cerne-
ret, & fructus longè lateque non in Academicos tantum, sed populum vniuersum pro manantes audiret, videretq;

deretq; , ratus Monachio, quæ regia
est Boiorum , æquè opus esse opera
Societatis, adiit per literas Societa-
tis caput , petijtq; , vt Monachium
quoq; Catholicæ doctrinæ magistri,
& virtutis doctores mitterentur. Ca-
nisius ergo xii. Cal. Decembris, qui
dies Virgini DEO in templo conse-
cratæ sanctus est , iussu Laynis de-
cem misit, qui sedem in Boïca prin-
cipem occuparent, vnde Luthera-
norum & luporum rabiem arcerent.
Quæ res cessit adeò feliciter , vti
nunquam nos laboris, aliòs fructus
pœnitere possit. Nam adeo pietas
Ciuitatis , populiq; Monacensis in-
tra primum annum exarsit , vti de-
cem primi Socij priore anno huc
missi accurrenti ad sacra augustaq;
Christi mysteria, multitudini nullo
modo possent satisfacere. Quod
Serenissimus Albertus animaduer-
tens, datis ad Laynem litteris Roma
suppe-

suppe-

suppetias euocauit. Iuuat ipsius
Principis Epistolam Augustæ in Col-
legij tabulario repertam subijcere.

ALBERTVS DEI GRATIA
COMES PALATINVS RHENI,
vtriusque Bauariæ Dux, &c. Admodum
R. P. IACOBO LAYNES, Societa-
tis IESV Præposito Gene-
rali.

SALVTEM AC PERPETV-
AM CLEMENTIÆ AC BENEVO-
lentia nostræ promptitudi-
nem.

*S*atis, ut arbitramur, ex iis nostris literis,
quas pro mittendis huc Societatis vestra
viris probatis, ante annum ferè ad te dedi-
mus, constat, quid de vniuersa instituti ve-
striratione nobis persuadeamus, quantumq;
labenti Christiana Reipub. commodi exinde
vnicè polliceamur. Nec sanè spes nos ista fe-
fellit vnquam. Illi enim ipsi de Societ. vestra
nuperius ad nos missi, ita se primo statim
aditu

aditu composuerunt, ut & vita sanctimo-
 nia, & in docendo mira felicitq; alacritate,
 ceteros suos fratres Collegas Ingolstadienses
 laudabili quadā, & Ecclesie Catholicae uti-
 lissima emulatione vincere velle videren-
 tur. At nunciaētis bono omine fundamen-
 tis, publicis concionibus, & priuatis etiam
 adhortationibus rem fortius tentant: quas-
 satos vineae Domini muros ita sine inter-
 missione reficiunt, ut furiosus ille aper non
 modo egregie ab ouibus prohibeatur, sed spes
 etiam sit, tribulos illos, & zizania erui, ex-
 traq; muros eiici, & puriorem inde vineam
 conseruari haud difficulter posse. Ex quibus
 seminariis renascentis primitiuae Ecclesie
 faciem contueri iam iam incredibili gaudio
 gestimus. Quis enim nisi communi totius
 ferè Christiani Orbis graui morbo infectus,
 non ex animo letetur, insanam heretico-
 rum pertinaciam summa eruditione, inno-
 centiq; vita tuorum tandem infringi? Ve-
 re igitur & merito tibi gratulamur talium
 filiorum parenti, in quibus reuiuiscens re-
 ligionis, extirpandarumq; haeresium una
 G firmis-

firmissima spes constitit. Ceterum in hac nostra
 letitia vnum est, quo vehementer affici-
 mur. Cum enim verè credentium subinde
 augescens numerus id efficiat, vt præter
 quotidianos in Schola docendi labores, pluri-
 mum sit in templis quoq; declamando, offe-
 rendo, & infinitas piorum confessiones au-
 diendo parumq; confirmatos fideliter infor-
 mando desudandum; valde veremur, ne pau-
 ci isti tui operarij tanto oneri diu non sint fe-
 rendo. Rogamus igitur clementi studio (quæ-
 admodum etiam superioribus nostris lite-
 ris à te contendimus) vt occupatissimorum,
 & sub pōdere isto collabentium filiorum mi-
 sertus, plures in hanc copiosissimam messem,
 primo quoq; tempore emittas: qui cum illis,
 qui iam hic sunt, integrum Collegium con-
 stituant. Cui nos de omnibus rebus necessa-
 rius ita prouidebimus, vt & nostrum in Ve-
 nerabilem istam Societatē vestram amorem
 planè iterum testemur, & sacrosancta Ca-
 tholica religio domicilium apud nōs perpetu-
 um habere possit. Viaticum illis, quos nunc ex
 tuo Contubernio expectamus, ad Doctorem
 Cani-

Canisii consilium benignè largiemur. Ex Monachio nostro. Quinto Calendas Iulii, Anno Saluatoris nati M. D. LX. Cognouisti, lector, optimi Principis & germani patris patriæ studium erga subiectos, quos non solum ciuilibus florere ornamentis voluit, sed omnino caelestibus augere bonis, ipsiq; Cælo transcribere conatus est. didicisti, quo studio pietatis in Deum Dei populus flagrarit, quod non solum hodie in illo non refrixit, sed incaluit magis, in diesq; magis ac magis inardescit. Scripsit de huius Collegij felicibus auspiciis à se datis ipse Canisius, extremis vitæ annis, in Epistola ad Socios Monacenses, quam libet adscribere, quod eius Collegij initia planius exponat, & de felici eius progressu quasi vaticinium quoddam contineat.

(o)

G 2 CANI-

100 DE VITA P. CANISII
CANISIVS AD COLLE-
GIUM MONACENSE.

Quoties anniuersarius dies recurrit, quem presentata in templo Virgini Matri dicauit Ecclesia, equidem non possum vestri Collegii, Fratres, non meminisse; quod eodem die per summi Dei gratiam feliciter est inchoatum. Mihi sanè iucundum est meminisse, quod illis initiis atq; primitiis adfuerim coram, presente tunc etiam Patre Nicolao Lanoio primo Rectore, cuius venerandi senis gratiosam charamque memoriam multis nominibus retinere debetis. Nec sine voluptate cogito huic Collegio inde ab initio fauisse, multumq; studuisse Illustrissimum Principem, qui tunc florebat, Dominum Albertum, eiusq; Cancellarium insignem Dominum Simeonem Thadeum Eckium, Ioannis Theologi germanum. Per hos ambos, & maxime per D. Suicardum Guilielmo IV. ab intimis secretis, Societati addictissimum factum est, ut primi Collegii ac veluti columna ad hoc erigendum opus

Nicolaus
Lanoius
primus Re-
ctor Colle-
gij Mona-
censis.

Simeon Thadeus
Eckius
uir lau-
datissimus
ad quem
Pij V. Pont.
M. literae
extant an-
ni MD. ID.
LXVII.

in

LIBER PRIMVS CAP. X. IOI

in Vrbe Romana expeterentur, ac velut prima domus huius fundamenta suo loco posita publicè apparerent. Proinde summo Deo gratias immortales ago, & à vobis itidem haberi par est, cuius egregio spiritu idem Princeps afflatus, hoc suum & vestrum Collegium paternè complectens, haud modicis sumptibus, & variis collatis beneficiis illud sibi curæ esse monstravit. Semel igitur ac iterum nouas construxit classes sine Scholas, in quibus ampla studiosorum turba cum in literis bonis, tum in vera pietate per nostros institueretur. Curauit insuper apud D. Augustinum nostrorum institui conciones, & sacramenta per illos populo administrari, ut Societatis nostræ munia Monachiensibus familiaria redderentur. Multum profecto debetis laudatissimo Duci Seniori Guilielmo, ^{Guilielmus I V.} qui è nostris Theologos tres Ingolstadium ex Vrbe primum accitos clementer excepit. Plus debetis optimo eius filio & lectissimo, quem dixi Principi Alberto, utriusq; Collegii nostri, Ingolstadiensis & Monachiensis egregio ^{Albertus V.} fundatori. Plurimum verò simul debetis

Guiliel-
mus V.

eiusdem Domini Alberti spectatissimo filio,
 & paterna pietatis simulq; liberalitatis ha-
 redi, eximioque Mœcenati nostro, Domino
 Guilielmo iuniori, qui in rebus vestris au-
 gendis & ornandis tot annis tam multa ten-
 tavit atq; perfecit, vt complures non admi-
 rentur modo, verum etiam ingenti eiusdem
 erga nos munificentia offendi quodammodo
 videantur; quandoquidem nec suspiciunt,
 nec agnoscunt, quod sit ingenium, quæ vis
 Christianæ charitatis in optimo Principe,
 quantumq; valeat Zelus ardens domus Dei
 in illis, qui Constantinos, Theodosios, Caro-
 los, Henricos, & similes Heroes alios ex ani-
 mo emulantur. Sed enim his relictis, quæ
 persequi odiosum est magis quam frugife-
 rum, nostri profectio est muneris proprium,
 charissimi fratres, vt has præstantes Ca-
 tholicorum Principum animos, & coniun-
 cta simul rerum sacrarum studia, raraque
 beneficia ex Dei spiritu, & amore profecta,
 persæpè in mentem reuocemus, bonorumque
 omnium fontem Deum in illis, & eorum
 inclyta familia prædicemus, tum nostra
 vota

vota & studia eo strenuè dirigamus, ut
 sanctis illorum desideriis magis magisque
 satisfaciamus, ac in primis, ut quacunq[ue]
 ratione possumus, de Bauarica messe exco-
 lenda domi ac foris bene mereamur. Si-
 quidē qui tantos heroes, nobis adeo clemen-
 tes ac propitios experimur, modis omnibus
 procurare debemus, ut in officiis nostris
 ac spiritualibus rebus in ipsorum agro semi-
 nandis nullum aut modum aut finem facia-
 mus. Ego certè, ut hoc obiter addam, cle-
 mentissimo Deo gratias ago, qui me, ante
 inchoatum vestrum Collegium, indignum
 precantem singulari consolatione perfudit,
 & gratiosè promisit, rerum nostrarum suc-
 cessum fore felicem. Hunc exitus postea
 comprobauit. Dicitus princeps Albertus
 viua voce simul & scripto testatus est, cum
 affirmaret Societatem IESV in Bauaria sua
 ad fidem Catholicam restaurandam ac pro-
 mouendam plurimum contulisse. No-
 runt & alij sapientes, publiceq[ue] fatentur,
 post nostrorum aduentum, Diuinum
 G 4 cultum

Deus feli-
 cem suc-
 cessum
 Collegij
 Monacen-
 sis Canisio
 promittit.

cultum in Bauaria passim reflorescere, Ec-
 clesiastica Sacramenta sapius ac religiosius
 excitari, religionem nouam obsolescere, ve-
 terem verò magis magisq; confirmari: Pœ-
 nitentiæ & charitatis opera studiosius coli,
 maiorem bonorum studiorum curam in
 Scholis haberi rectiusq; passim iuuentutem
 Bauaricam in fide & pietate Catholica pro-
 uehi. Hæc ego citra vllam arrogantiam scripta
 sic dici & accipi velim soli vt Deo & veri-
 tati suus constet locus, & gloria debita tri-
 buatur, vtq; magis fidum aliorum probato-
 rum hominum testimonium comprobetur.
 Benedictus bonorum author Deus, quod ego
 senex iamq; inter nostros omnes senior fa-
 ctus, non modo videam, sed quodammodo
 gustem præsentem dulcesque fructus, vestra-
 rum manuum quos quotannis ex Monachi-
 ensi horto collectos depromitis, & compluri-
 bus fidelibus verè salutare esse monstratis.
 Confirmet in vobis, quod cœpit Princeps be-
 nefactorum Christus, ac proprium Societatis
 nostræ spiritum in visceribus vestris auge-
 at, vt non vestram quidem utilitatem, sed

com-

communem Bauarorum salutem, ac profectum animarum, praesertim in Clero populoq; Monachienſi promouere pergatis. Quanto autem clementiores ac munificentiores erga vos habetis Principes, tanto maiorem illorum meritum, eorumq; praecleara ditioni gratitudinem per vos exhiberi congruit, ita ut Bauarorum animus in fide & virtute prouehendu nihil anteponatis, diuinæ gloriae propagandae sedulo inſeruietes. Charitatis legem auream Christus vobis eximie commendauit, sed & Paulus frequenter inculcauit: hanc ipsam Monachij, & in reliqua Bauaria sic porro excolite, ut inuante Deo multorum animas magis magisq; lucris faciat, ac simul oues errantes ad suum reducat ouile. De me hoc vnum reticere non possum, & valde vobis commendatum cupio, ut quamdiu nouum Collegium ac templum D. Michaeli sacrum durabit, Senioris Canisi vestri non obliuiscamini. talemq; primum siue fabrum, siue architectum vestrum sacrificiis & precibus Domino commendetur. Ipsi laus & gloria sempiterna. Haec Canisius. Quid diceret

G 5 idem,

*Templum
S. Michaelis Arch-
angeli.*

idem, si coram spectaret hodie, quæ nos oculis quotidie vsurpamus? tam augustum in Ciuitate templum, cui nescio, vtrum in omni orbe par habeat Societas nostra; tam frequentem populi concionem; tot millia ad pedes sacerdotum peccata gementium accidentes; tam amplum & regium Collegium, tam nobile Musæum, quod à mille admodum aut suprâ auditoribus frequentatur? Gratularetur Deo tam vberes laborum fructus, & vero iam hoc ipso nomine præsens apud Superos cum familiæ nostræ capite Ignatio, numinis celebrat benignitatem. Hanc sementem primo & altero ab aduentu suo anno Canisius intra breue tempus fecit, quæ in tam lætam postea segetem excreuit, vt amplioribus templorum spatiis fuerit opus: quæ tamen ipsa quamuis ampla sæpè frequentiam non capiunt. Anno
proxi-

proximo, qui fuit à Christo nato c. 10.
10. LX. altera Colonia Oenipontem
est ab eodem Canisio deducta, vti
mox infra ponetur.

COLLEGII OENIPON-
TANI INITIA; AVGVSTÆ
RES SOCIORVM.

*Oenipons
olim Oen-
briga re-
gia Tyro-
lis.*

CAPVT XI.

Nvmquam sterilis est virtus, præ-
fertim cum eruditionis laude
coniuncta. Ferdinandus Impera-
tor, cognita iam Sociorū industria,
vbiq; suorū salutē cōsulturus, quinq;
regias virgines ex se natas Oenipon-
te educari curabat. His à Canisio for-
matores animarum flagitavit, nec
liberis duntaxat suis, sed oppido to-
ti, & genti salutē allaturus Canisium
euocavit, vt locū Collegio designan-
do circūspiceret; velle se etiam Ty-
rolensib⁹, ne quid detrimēti caperēt,
imò

*Quinq; re-
gia Virgi-
nes Ferdi-
nandi Im-
perat. filia
commen-
datur Ca-
nisio.*

imò plurimum adiuventi provide-
re. Canisius ad Cæsarem subito aduo-
lavit, quod nosset occasionem fron-
te capillatam, nisi mox prenderetur,
facile elabi. Cum Cæsare de Sociorū
domicilio tractat : sumptus annui
assignantur : domus curatur. Regina
à cunabulis religiosissime eductæ, &
ad cultum animi, vitæq; innocentia-
m natæ, vbi semel suam cōscientiæ
fidem Canisio comiserunt, nunquā
à Societate descivere, de quibus in-
fra copiosius erit dicendum ; nisi
fortè singulari volumine illarum vir-
tus depingenda sit. Scripsit de his &
Oenipontanæ sedis exordiis, pro-
gressuq; Canisius ipse Epistolam ad
verbum à me subscriptam.

AD COLLEGIVM OENI-
PONTANVM.

*Postremas ad vos daturus, Charissimi
Fratres, à Prophetico illo dicto ordiar. Nō
nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo
da*

da gloriam. Hoc enim nomen fortis & inexpugnabilis arx est, loquor autem de singulari beneficio vobis diuinitus prestito, quando Catholicus perpetuo princeps & valde laudatus, Ferdinandus Austriacus non modo Viennense & Pragense, sed vestrum etiam Oeniponti Collegium pro sua singulari pietate fundauit, construxit, atq; ditauit.

Adeam rem conficiendam, ego licet indignus, non nihil contuli, cum eiusdem Caesaris essem aliquando Concionator: sed & Coadiutor meus & Collega fuit R. P. Nicolaus

Lanoius qui mecum ad locum Collegij deligendum atq; constituendum istuc profectus est. Quod institutum sanè multum auxerunt illustres Regina prædicti Caesaris filia, qua tum Oeniponti magna cum pietatis, pudicitia & virtutis laude florebat. Nec solum suo parente, sed & germano fratri Archiduci Ferdinando animos addiderunt, ut coeptum hoc opus, quod bonis concionatoribus nõ caruit, magis magisque stabiliretur.

Aeternum Christo viuant Margareta, Helena, & Magdalena sorores simul & Regina

Nicolaus

Lanoius

primus

Collegij

Oeniponti

Re-

ctor.

gina ex voto virgines pudicissima nostros
 seculo rarissima Principes, quarum benefi-
 centia non Halense modo sed vestrum quo-
 que Collegium permultum sanè debet. Pro-
 inde vestram admoneo Charitatem, ut be-
 ne precemini huic eximia, regiaque Au-
 striacorum familia, quæ domum vobis non
 modicis sumptibus edificavit, & hortum
 commodum adiunxit, nihilq; deesse susti-
 nuit, quod ad utrumque Tyrolense Colle-
 gium & templum vobis promouendum
 conseruandumq; pertinet. Excolite por-
 rò, ut coepistis, messem Tyrolensem, ac in
 ea cum prospera Domini benedictione per-
 gite laborare. Commendo vobis quoad
 possum, debitæ gratitudinis officium, quod
 non solum supradictis fundatoribus Au-
 striacis, verumetiam aliis quoque patronis
 & amicis, quos Christus non paucos tri-
 buit, sedulo & feliciter exhibere debeat-
 is. Egregium vobis patet ostium, ad mul-
 tos nobiles & ignobiles, ad magnos & par-
 vos utriusque sexus homines Christo lucrifacien-

faciendos, atque in omni pietatis & virtutis studio, magis magisque confirmandos. Igitur paratam vobis messem, eamque vberem libenter amate & prouehite apud Tyrolenses, nec verbo solum, sed etiam exemplo ad maiora emulanda charismata multorum informate animos, quemadmodum Christus dominus messis & Societatis nostræ institutum, iustaque amicorum expectatio sancta à vobis exigunt & deposcunt, Mihi verò iam emerito velut seni, ac inutili operario haud parum beneficij contuleritis, fratres si Canisii vestri senioris memoriam vestris & sacrificiis & precibus, quæ vestra est in me beneuolentia, crebrò interposueritis, illud, ut spero, procuraturi, ut viui & defuncti primi patris apud vos memoria non intermoriatur. Bene in Christo valete, Patres, fratresque charissimi, ac eam præclaræ vestrae vocationis rationem semper habete, ut professione pauperes, obedientia simplices, spiritu feruentes, & animarum Zelo flagrantes multos in Christo filios generetis ac nutriatis.

Canis-

Canisius, antequam Oenipontem accederet, Viennæ Cæsarem conuenit; inde Pragam, Praga demum in Tyrolim profectus, quod ex literis ad M. Welferum Patriciū Augustanū cælibem accepi, quem ideo suam Sunamitidem vocitabat Canisius, quod sæpè ad illum diuerteret, & paratum ibidem, vt Helisæus apud Sunamitidem, cœnaculum & oratorium haberet. Interea temporis Augustæ nostræ paulatim in cognitionem populi venire, aures præbere suas noxas accusantibus, Eucharistiam propinare, pueritiam præceptis Christianis informare, lites componere, ad ægros visere, aliaq; Societatis munia dies noctesq; fungi, quæ mirificè bonos omnes nobis ad inuidiã etiam quorundam, qui se desertos quiritabantur, deuinxerunt. Nobilissimi quiq; ciues maximè Sociis studebant, præsertim illustres Fuggerorum familiæ omnes, & patriciorum Reipub. principum

*Sociorum
Stilu opera
Augustæ
Æa.*

cipum, quos nondum impius Lutherus transfuersos egerat, qui nihil magis in optatis habebant, quàm vt è vestigio Sociis templum & domicilium, Auditoribus Muséum conderetur, quæ tamen res tam citò confici minimè potuit. Delectarunt hi labores Pium I V. Pont. Max. Cui fructus operæ Canisij exposuit Cardinalis Otho, à quo incitatus Pontifex, his illi gratulatus est, & simul ad continuandos labores cohortatus.

PIVS PP. IIII.

Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Ad aures nostras dilecto filio nostro Othone Cardinale Augustano referente, peruenit, quo studio, qua diligentia, qua charitate desistit operam, vt quam plurimos eorum, qui hereticorum fraudibus decepti, à recta religione aberrarunt, in salutis viam reducas; quantum etiam superna cooperante gratia proficias. Magnæ nobis

Littere rō-
tificis ad
Canisium.

lego, des istic

H conso-

consolationi fuit tam optatus nuntius. Agimus omnipotenti gratias, qui pro sua misericordia tam multas iam, sicut audiimus, per ministerium prædicationis tuæ in Ecclesiam Catholicam reuocarit. Insta fili, ut cœpisti, & enitere, ut quàm maximum animarum lucrum facias. Vrge tam piam, tam sanctam negociationem. Noli defatigari in tam sancto opere sedulitatis tuæ ab eo, cui famularis, id præmium laturus, quod bonis & fidelibus seruis suis promisit. Si quid verò à nobis desideras, quod conferre aliquid posse credas ad animarum salutem, libenti animo, quidquid postulaueris, concedemus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die V. Martij M D. LXI. Pontificatus nostri Anno secundo.

Antonius Florebellus
Iauellinus.

ACA-

LIBER PRIMVS CAP. XII. 115
ACADEMIA DILINGANA CONDI-
TUR.

CAPVT XII.

OTho Cardinalis, idemq; Antistes
Augustanus gregis sui, in quem
circumquaq; rabies luporum hære-
ticorum immanissimè grassabatur,
vigilantissimus custos, vt haberet,
qui se pro ouilibus Christi oppone-
ret, anno Christi cio. io. xlix. con-
tubernium iuuenum, qui ad ordi-
nem Ecclesiasticum adspirabant,
Dilingæ instituit, quibus M. Petrum
Endauianum præfecit, doctoresq;ue
sacrarum literarum accersuit, qui
Cardinalis clientes ad bonas artes,
& sacram Theologiæ disciplinam in-
formarent. Fuit inter primos Petrus
de Soto ex Hispania ad Carolum V.
(cuius cōscientiam tractabat) profe-
ct⁹ è S. Dominici familia, vir ingenio

H 2 & li-

& literis clarus. Quod cum Sueuorum nobilitas aduerteret, gratulata sibi petiit ab Othone, vti suis quoq; liberis locum daret in domicilio alumnorum, quibus cum vnà possent literis erudiri. Quorum postulatis libens volens annuit Cardinalis, animumq; simul adiecit id Academiam excitandam, eaq; de re literas ad Pōtificem Maximum, & Carolum V. atque Ferdinandum dedit, qui omnes & Cardinalis præclara cœpta laudauerunt, & iura sua atq; prærogatiuas studiosis literarum concesserunt.

Anno CIO. JO. LI. Petr^o Sotus Collegam suum P. Iacobum, permittente magis, quàm iubente Cardinale, misit in Hispaniam ad delectum doctorum virorum è sua Sodalitate habendum, & Professores Dilingam adducendos, quod speraret ab Othone conditum iri S. Dominico Cœnobium, cuius ditioni subijceret Academiam; sed res tota parum feliciter

Soto

Soto successit. Ex tribus enim illis Patribus ex Hispania profectis, duo in itinere diem suum obiere. Genuæ alter, alter Oeniponte: tertius extremo anni mense Dilingam ingressus, ineunte sequentis, vita simul & Vrbe egressus cælum petijt. Impetratis Otho à summo Pontifice & Imperatore Academia condendæ iure & legibus, primum illico Rectorẽ illius ipso die sanctæ Trinitatis dixit Cornelium Harlemium Rosenthalum, quem ipse Otho ex Pontificis auctoritate Academicis honoribus ac titulis insigniuit. Año inde quinto supra cio. io. l. laurea primâ studiosi Philosophiæ ornati sunt, eodẽq; extremo Magisterij suprema. Proximè secuto Musæi Academici fundamentum Otho posuit. Excitatum inde domiciliũ & Academiam tenuere Doctores exteri vsq; ad annũ cio. io. lxxiii. Inter quos principes fuere Petrus, vt dixi, Sotus; Martinus Olaius Theologus

*Cornelius
Harlemius
primus
Dilingæ
Rector
Academia.*

*Professores
Dilingani
ante Soc.
adaeniũ.
Martinus
Olaium.*

*Martinus
Rithouius.*

*Guiliel-
mus Da-
masus.*

*Matthæus
Galenus.*

*Bartholo-
mæus
Kleindienst*

*Adrianus
Besenme-
rius.*

*Kilianus
Blancken-
stanius.*

logus Luterianus, Carolo V. Imperatori à Sacellis, qui Societati postea nomen dedit; Martinus Rithouius Louaniensis Episcopus demùm apud Iprenses; Guilielmus Damasus Lindanus ex eadem Academia Louaniensi Dilingam profectus, atque inde ad Sicambros, vt Ruremundæ Episcopum apud Geldros ageret; Matthæus Galenus Westcapellus è Seelandia, tandem supremus Duaci professor; I. Bartholomæus Kleindienst è S. Dominici Sodalitate; Cornelius Harlemius sacrarum literarum interpres. Magistri duo Adrianus Besenmerius Belga, & Kilianus Blanckenstanius. Sed cum amplissimus Cardinalis plura maioraq; animo concepisset, decreuit è Societate nostra Doctores euocare, quod vti mox exponam, ita factum est.

LIBER PRIMVS CAP. XIII. 119
ACADEMIA DILINGANA SOCIETATI TOTA
TRANSCRIBITUR.

CAPVT XIII.

ANno Christi CIO. IO. LXIII.
Idem Otho Cardinalis optimus
M. Societatis patronus & singularis
Canisij admirator, cognito iam ante
deplorato suæ Prouinciæ statu, quã
omni ex parte laborantem videbat,
Academiam Dilingæ à fundamentis
excitatam per Canisium Societati
assignauit, cui Dilingæ Domicili-
um erexit, vti nobilissima Sue-
uiæ iuuentus ad honestos mores in-
formaretur, optimisq; literarum di-
sciplinis imbueretur, vnde & Magi-
stratus idonei ad oppida regēda pro-
dissent, & parœci atq; Ecclesiastæ ad
rem diuinam sanctè pieq; admini-
strandam educerentur. Ea enim rerū
erat facies, vt intuēti lacrymas cieret

& intimo doloris sensu miserantem percelleret, quod ex literis Stephani Liberij Anno Christi quarto & sexagesimo post millesimum quingentesimum, secundum Diocesanos lustrationem, datis cognosci potest, quarum hoc ferè caput est: Se per Cardinalem Othonem cum aliis duobus magnae authoritatis viris ad obeundam Sueviam designatum, venisse primum ad Fridericum Comitem Oeringanum virum illustrem & unicum gentis suae praesidium (qui maxime venerat Cardinalem, ut rebus afflictis consultum iret) ab hoc, quo loco res divinae, religionis cultus, vitae morumque disciplina versaretur, didicisse, & maximam se ad commiserationem permotum, rebusque adeo perditis & afflictis non immerito impulsam Cardinalem, ut Rhatis, Suevis & Algois, quos suae ditionis esse intelligebat, prouideret, & suppetias à crescentis Societatis patribus flagitaret,

Musé.

*Ex literis
Stephani
Liberij.*

Muséum nobilissimum conderet, lectissimæ iuuentuti idoneos in omni genere literarum, quæ à religionis sanctitate non abhorrent, doctores præficeret. Quibus à Laynesio Societatis præside impetratis, & à Canisio eò deductis, nouale excolendum commisit, ex quo tam yberes, ex Academia, templo, & contubernio conuictorum fructus extitere, vti neque nos laboris, neq; iuuentutē docilitatis, neq; Pontificem vel Augustanum, vel ipsum Romanū poenitere debeat aut possit, qui alendis hoc loci in spem Ecclesiæ iuuenibus magnam anniuersariæ pecuniæ vim cōtulit, hodieq; confert, vnde in totam Diœcesin & prouinciam parœci, Ecclesiastæ, Doctores & Magistri haud pauci proficiscuntur.

Canisius postquam Dilingam venit, & ad Academicos die S. Hieronymo sacro latinè dixit, secuti Canisium XIII. Cal. Nouemb. qui fuit vi-

gesimus Octobris, Professores pri-
 mum xvi. mox quatuor, vt essent
 x x. quibus Hieronymus Natalis
 post lustratas Gallias & Germanias,
 ad victum, cultum & locum necessa-
 ria præfens cum Canisio compara-
 uit. Illi Dilingã ingressi pridie S. Vr-
 sulæ sub vesperis, postridie com-
 paruere omnes ad solenne sacrum.
 Proximo post D. Vrsulæ die ab om-
 nibus Magistris, cunctis obstupescen-
 tibus, qui Socios vix de via respiras-
 se putarant, initium docendi fa-
 ctum. Ex Doctoribus Societatis
 primus fuit Hieronymus Torrensis
 Hispanus, suis ipse laborum monu-
 mentis clarus, Collegij prorektor Io-
 annes Couillonius, idemq; latinus
 Ecclesiastes. Anno deinceps cio. io. l.
 xiv. xvi. Kal. Septemb. Otho Car-
 dinalis præsentibus tribus Cœnobi-
 archis, rem diuinã ab initiatore Au-
 gustano iussit fieri, secundum quam
 actę sunt à Societatis p̄fessore, Cor-
 nelio

nelio Harlemio gratiæ, qui ad eum
 vsque diem Academiam cum sum-
 ma laude Rector administrarat. Vi-
 cissim Harlemius plurimum se Car-
 dinali debere professus, à quo tot
 honoribus auctus, tot beneficiis ef-
 fet cultus. Gratulari etiam sibi,
 quod magnis negociorum oneribus
 positus, & in Patres translatis, pos-
 set aliquantulum respirare. Proin-
 de se omnia honoris insignia, epomi-
 dem, signum, sceptrumq; ei reddere,
 à quo ea accepisset, quæ simul Cardi-
 nalis Canisio Sociorum præfecto, lo-
 co totius Societatis commisit. Cani-
 sius de Communi consilio Henrico
 Dionysio Theologo Societatis & Ca-
 nisij ex Sorore nepoti contulit, cui
 Cardinalis eum honorem cum fau-
 sta imprecatione gratulat⁹ est. Harle-
 mius Academiae gubernator pronū-
 ciat⁹. Sed Dionysius in aetudine tē-
 tatus, anno proximo Coloniã rediit,
 vir omniū opinione sanct⁹, cui suffect⁹
 Theo-

CIC. 13.

LXY.

Theodoricus Canisius eodem patre cum Petro, sed diuersa matre natus, qui viginti annos Dilinganæ Academiae magno iuuentutis fructu præfuit. Erit operæ hîc ex literis fundati Collegij Dilingani partem transcribere, vnde constet, Othonis studiû, & de Societate, præsertim Petro Canisio, existimatio, qua impulsus deponendo Collegio curâ suscepit.

EXCERPTA EX LITERIS
 FVNDATIONIS COLLEGII SO-
 cietatis IESV Dilingæ. Anno CIO. IO. LXIX.
 per Cardinalem Othonem Truch-
 sessium.

DEo inspirante, & suadente etiam R. P. Petro de Soto Magistro à Theologia, Ordinis S. Dominici, viro verè venerando & docto, qui fuit S. C. M. Caroli V. Confessor, & petita acceptaq; facultate, cum Dilingam venisset, in erectione Collegii & Vniuersitatis huius suâ operâ, consilio & auctoritate multum iuuit, sine quo nunquam potuisset

tuisset tantum opus inchoari, & eo usq. pro-
 duci: venit tandem in hanc sententiam, nul-
 la stabiliori atq. utiliori via etiam in per-
 petuum, huiusmodi difficultatibus occurri
 atq. prospici posse, quam si nouum aliud Col-
 legium, quod Patrum Societatis Iesu Diling-
 e cum necessariis redditibus, erigeretur, do-
 taretur, atq. Patribus, tanquam his nostris
 temporibus, ad munus docendi, & mores pi-
 os atq. Christianos instituendi singulariter à
 Deo dotatus tota cura, superintendentia, in-
 stitutio atq. regimen aliud nouū, & Conui-
 ctorum Collegii S. Hieronymi, & totius Vni-
 uersitatis liberè & integrè committeretur.
 Ad hoc etiam faciendum plurimum animū
 mouerunt diuturna cognitio, ac consuetudo
 & experientia, quam habui cum multis pa-
 tribus eiusdem Societatis, videlicet Dilinga,
 ante & post erectionem huius Collegii, cum
 R. docto, atq. nunquam satis laudato viro
 Claudio Iatio, qui mecum plures annos ha-
 bitauit, nec non cum eximie pietatis ac do-
 ctrina viro, Domino Petro Canisio, qui in
 Ciuitate & diocesi mea Augustana incredi-
 bilem

*bilem fructum in conuertendis hæreticis ,
 stabiliendis Catholicis , & alius nunquam
 satis admirandis & probandis operibus , con-
 tinuè , indefesse & laudabiliter longo tem-
 pore peregit. Similiter non solum in Ger-
 mania , sed etiam in Italia , & ubique loco-
 rum , ubi domicilium , habitationem , Col-
 legia seu auctoritatem dicti Patres Societatis
 Iesu habuerunt , vidi innumeros incredibi-
 les bonos fructus. Hæc Otho Cardinalis.
 Illustrarunt etiam cõtubernium iu-
 uentutis , præstantes aliqui virtute
 iuuenes , inter quos fuit , iam in cen-
 su beatorum , Stanislaus Kostka il-
 lustri Kostkarũ in Polonia stirpe ori-
 undus , qui Viennæ inter nobiles ado-
 lescentes apud nostros literis operã
 dabat , & diuino afflatus spiritu , om-
 ni ope in Societatis I E S V disciplina
 vitam transfigere cupiebat. Sed do-
 mesticorum veritus offensam &
 molitiones , si animum illis aperiret ,
 delicato vestis cultu , cum abiecta
 pau-*

pauperis lacerna permutato, Augustam Vindelicorum ad Canisium acceptis P. Francisci Antonij commendatiis profugit, multa diuinæ clementiæ in se per illud iter expertus argumenta, à Francisco Sacchino diligenter in libro de rebus à Stanislao gestis exposita, vbi de aduentu eius ad Canisium, & Canisio in hæc verba refert: *Demum ab longa peregrinatione sospes ad Canisium peruenit. Vbi ille vir sapiens ac sanctus, Germaniæque Apostolus, ex ordine causam vitæ cognouit, viditq; ardorem, & submissionem, quibus peregrinus pro impetranda Societate certabat, vehementer indolem & vocationem probauit; præterquam quod & tantum exhaustum laborum & emicans in vultu pietas, & verba nescio quid ultra annos & humanam imbecillitatem spirantia, fidem perspicue faciebant sortis eius adolescentem ab sancto spiritu agi. Itaq; bonam ostentat spem; interim tamē siue vt amplius de virtute eius periculum faceret,*

faceret, siue ut specularetur, numquid propinqui mouerent, tantis per Dilingæ humiles vulgo labores suscipere, & seruilia tractare opera, Conuictorum in ædibus iubet. Hæc nobilem hospitem hospitalis humanitas, hæc fatigatum viatorem requies excepit. Quod equidem non arbitror absq; singulari quodam consilio & benignitate Numinis accidisse, nouam famulo suo virtutis exercendæ materiam suggerentis. Nam quid attinebat adeo perspectam amplius probare constantiam? Et ad propinquorum specularandos motus haberi hospitis nomine aliquandiu poterat. Deus igitur eam Canisio prudentissimo viro, minimeq; austero mentem iniecit, ut suo fideli operario in breui consummando facultatem offerret explendi tempora multa, & cui exiguam laboris horam, sed mercedem destinaret amplissimam, ei merita & decora quasi per compendia præpararet. Sanè Stanislaus, qui iam vilem induerat habitum eum sequuturus, qui cum dominus esset omnium serui formam assumpsit, vehementer gauisus est, re quoq; &

a. Hone

actione eiusdem se insignibus decorari. Sic
 est ferme nobilitas, ubiq; se effert. Quidquid
 obeundum est, obit splendide. At Stanislai
 humilia inter munia haud nativa solum ge-
 nerofitas, sed multo clarius vera eminebat
 indoles Christianæ, id est, diuinæ nobilitatis.
 Non ille solum nihil dedignabatur siue ad
 mensam siue in ceteris quotidiani vsus of-
 ficis sese inferioribus ministrare; Sed tanta
 id cura studio, veneratione faciebat, planè
 vt ostenderet Deo se magis quam homini-
 bus seruire; nec mercenariam exhibere ope-
 ram, nec cresendi ex abiectiōe ambire cau-
 sam, sed esse officiosissimum humilitatis san-
 ctæ candidatum. Ita demum se gessit, vt bre-
 ui in se omnium conuerteret oculos; nec solū
 mirè Patribus in vocatione constantiam,
 & fidelitatem in ministerio probaret suam,
 verumetiam magnam de se concitaret ex-
 pectationem, vti Canisius ad Generalem
 Præpositum scribit: Potest Dilingana
 nobilitas non iniuria tam sancto ho-
 spite gloriari, qui tam illustria virtu-
 tis exempla, in illa domo reliquit im-
 pressa.

pressa. Moratur apud nos Ill.^{mus} & R.^{mus} Episcopus Posnaniensis, Andreas Brninius Opalinus, qui primus Romæ Stanislai iconem annuente Pontifice Maximo Paulo V. in nostra æde publicè colendam proposuit, de qua re plura Franciscus Sacchinus in vita Stanislai. Fuit in eodem Conuictorū domicilio summo loco natus Baptista de Prado, qui non sine cælesti B. Virginis aspectu & comitatu ad cælum est deductus; fuere complures alij nobilissimi adolescentes, quos posteritas comendabit, nos ad institutam narrationem redeamus.

VARIILABORES CANISII.

CAPVT XIV.

Dilingano Collegio constituto, & Henrico Dionysio publica auctoritate in Rectorem Academiæ pri-

primum solemniter rito creato, Canisius Augustam reuertit, & populo pro concione docendo, ciuibusq; priuatis congressib⁹ ad virtutē excitandis, Sociis per Prouinciam pro more Societatis visendis assiduā operam impendit. Ex Guilielmi Elderini literis ad Laynem Societatis totius moderatorē anno Christi MD. LXIV. Romam datis disco, quantis idem Canisius laboribus fuerit Augustæ oppressus. Sic enim ille: *Neque sine fructu* *Laborēs
Canisii
Augustæ*
redit verbum. DE I in aede hac Primaria per Patrem Prouincialem pluribus Prædicatum. Accesserunt octo ferè conciones, & hæc quotidiæ de sacrosancta Eucharistia, cui sacramento populus Augustanus reuerentiam nunc tribuit singularem, ut multi mirentur. Idem Pater Canisius pro sui muneris ratione, his mensibus vicina inuisit Collegia, cum sua quidem & fratrum haud vulgari consolatione, exceptis interim omnium in confessione peccatis, rebusq; Collegiorū legitimè constitutus. Cū autē

Reginae
Ferdinan-
di Caesaris
filiae quin-
que.

in visitatione Oeniponti esset, exhortationē ad Serenissimas Reginas gratam habuit, quae duabus, ut vocant, casulis eleganter & sumptuosè confectis altare nostrum Augustanum ornare voluerunt. Praetermitto alias & pene quotidianas Patris occupationes, quibus illum assidue distrahi magnus in rebus cernimus. Nec commemorabo Rmū Cardinalē nostrū Augustanum, qui Patris Canisii consilius saepe & libenter vitur, ut nuper voluit Patrem adesse cum totius Gymnasii Dilingensis administrandi curam in Societatem hanc, neq; sine solenni quodam actu transferret. Vbi pater D. Henricum Dionysium Rectorem eiusdem Gymnasii pronunciare, & Rectoralibus illis insignibus ornare in magna hominum corona debuit, addita simul oratione publica. Ingenuè fatentur boni omnes hic in Germania, sicut & alibi ubi religionis afflicta causa iacet, per nostros magnū Ecclesiae Catholicae praesidium adferri, ac Catholicorum reliquias in officio, quantum fieri potest maximè contineri.

Canisio igitur sudanti, & saepius à
Princi-

Principibus viris euocato, aut Pro-
 uinciæ lustrandæ operam danti, sup-
 petiatum venere Martinus Steuar-
 dianus Alberto Boiorum Duci à Cõ-
 cionibus: quo cum ægrè careret, eo
 reuocato Hermes Halbaur Augustæ
 Cathedram, absente Canisio, procu-
 ravit. Tam lætos Canisij & Sociorum
 in Germania successus hostis publi-
 cæ salutis, infernus Draco ægrè fe-
 rens, cœpit virus calumniarum per
 suos administratos, famosos, inquam,
 libellos, & picturas infames in nos
 passim spargere, quibus collectam
 ex laboribus & virtutis laude famam
 inquinaret. Portentosa nobis crimi-
 na obiecta, ingentia mendaciorum
 plaustra ædificata, schedæ ad postes
 ædium nostrarum fixæ, Monachij,
 Augustæ, Viennæ vita Sociorum tra-
 ducta. Sed vt vanitatis nulla vis est,
 & mendacia temerè ficta, stultius cre-
 dita, repente nata, subitò inflata ven-
 to sæ ritu bullæ crepāt, cõciduntque;

Ita rebus per Albertum Boiorum Principem & alios diligenter excusis, & auctoribus figmentorū deprehensis, punitisq; innocentia Sociorū publicis literis principum virorum cōtestata reffloruit, & sinistra omnia ex fumo mendaciorum profecta, vt hodie solent, in fumū abierunt. Año CIO. IO. LXIV. Canisius ab Stanislao Hosio Cardinale S. mo Braunsbergā euocatus est, vt ibidem Collegij fundamenta poneret. Id quod in Augustani Collegij monumentis legi, Canisium, inquam, ab Hosio petiitum, quem Ribadeneira non exprimit, sed rem ita narrat: *Apud Sarmatas quoque, qui Poloni hodie nominantur, in ipsis Boreæ terris frigore damnatis, Stanislaus Hosius, vir ob singularem sapientiam, eloquentiamq; cum pietatis studio coniunctam, ex Variensi Episcopo Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus per hæc tempora Tridentino Concilio, non solum interfuit, sed & Pii Quarti Pontificis nomine præfuit. Is captus*
Laynis

Laynis & Salmeronis Sociorum ingenti studio, ob perspectam Tridentina in Synodo singularem utriusq; doctrinam, dimisso Conuentu domum reuersus, in sequenti anno nihil duxit antiquius, quàm ut Braunsbergæ (quæ vrbs Prussia Prouinciæ Polonia Regi addictæ, Variensis est diocesis) Collegium Sociis institueret: ratus, quod erat, tuenda religionis auitæ apud Prussios, necessariam esse piam iuuentutis institutionem.

Nulla quies data respirandi Canisio, qui mox ex vltimis septentrionis frigoribus ad magnos Italiae calores uocatus, denuò Romam Prouinciæ Germaniarum latissimæ præfectus, ad tertium Societatis vniuersæ Præsidentem legendum aduolauit. Sed quid Romæ egerit, sæpius in urbē citatus, summatim exponamus.

Quartus
in Vrtem
aduentus.
CIC. IO.
L. XV.

F I N I S

LIBRI PRIMII.

I 4

DE